Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

ROK XI. **NR. 4.**

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO WILEŃSKIEGO

WILNO, dnia 1 Kwietnia 1934 r.

TREŚĆ:

Przysparzaj członków Towarzystwu Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych!

33.

OBWIESZCZENIE MINISTRA SKARBU

z dnia 20 lutego 1934 r.

w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych.

(Przedruk z Dz. U. R. P. Nr. 20 z 1934 r. poz. 160).

Na podstawie ustępu drugiego art. 5 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 października 1933 r. o zmianie ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 668) ogłaszam w załączniku do obwieszczenia niniejszego jednolity tekst ustawy z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz. U. R. P. z 1931 r. Nr. 42, poz. 380) z uwzględnieniem zmian, wprowadzonych ustawą z dnia 18 marca 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 239) i rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 668).

Podany w załączniku tekst ustawy obowiązuje od dnia 1 lutego 1934 r.

Minister Skarbu: *Wł. Zawadzki.*

Załącznik do obwieszczenia Ministra Skarbu
z dnia 20 lutego 1934 r. (poz. 160).

USTAWA

z dnia 11 grudnia 1923 r.

o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych.

TYTUŁ I.

POSTANOWIENIA OGÓLNE.

Art. 1.

Postanowienia niniejszej ustawy odnoszą się do funkcjonarjuszów państwowych, mianowanych na stałe zgodnie z obowiązującemi przepi-

sami, tudzież zawodowych wojskowych. Osoby te oraz wdowy i sieroty po nich otrzymują zaopatrzenie emerytalne według zasad, określonych w niniejszej ustawie.

Art. 2.

Funkcjonarjuszami państwowymi w rozumieniu niniejszej ustawy są urzędnicy i niżsi funkcjonarjusze państwowi, funkcjonarjusze poczt, telegrafów i telefonów, oficerowie i szeregowi Straży Granicznej, oficerowie i szeregowi Policji Państwowej, nauczyciele wszystkich szkół państwowych i publicznych, pozostający na etacie Państwa, tudzież sędziowie z wyjątkiem handlowych, prokuratorzy i asesorzy sądowi.

Emerytem w rozumieniu niniejszej ustawy odnośnie do zawodowych wojskowych jest zawodowy wojskowy, przeniesiony w stan spoczynku.

Uposażenie emerytalne ministrów reguluje osobna ustawa. Do czasu wejścia w życie tej ustawy ministrowie, którzy przed objęciem tego stanowiska pełnili służbę, jako stali funkcjonarjusze państwowi, względnie zawodowi wojskowi, lub pozostawali w stanie spoczynku, otrzymują w razie ustąpienia z zajmowanego co najmniej przez rok stanowiska ministra i niepowołania zpowrotem do czynnej służby państwowej lub wojskowej, o ile odpowiadają postanowieniom art. 9 ustawy, uposażenie emerytalne na podstawie niniejszej ustawy według ostatnio pobieranego uposażenia ministra (art. 17 ustawy).

Funkcjonarjusze państwowi i zawodowi wojskowi, którzy zajmowali stanowisko ministra przez okres krótszy niż rok, a pozatem odpowiadają warunkom, wyszczególnionym w ustępie poprzednim, otrzymują uposażenie emerytalne na podstawie niniejszej ustawy według uposażenia w służbie czynnej, ostatnio pobieranego przed objęciem stanowiska ministra.

Czas spędzony na stanowisku ministra liczy się do wysługi emerytalnej narówni ze służbą państwową.

Funkcjonarjuszowi państwowemu lub zawodowemu wojskowemu mianowanemu ministrem w czasie piastowania mandatu poselskiego lub senatorskiego, albo wybranemu na posła lub senatora w czasie zajmowania stanowiska ministra, zalicza się do wysługi emerytalnej w razie zwolnienia ze stanowiska ministra przed wygaśnięciem mandatu poselskiego lub senatorskiego pozostały czas piastowania tego mandatu w przypadku, jeżeli w chwili zwolnienia ze stanowiska ministra funkcjonarjusz państwowy lub zawodowy wojskowy nie nabył zgodnie z ust. 3 prawa do uposażenia emerytalnego.

Uposażenie emerytalne zostanie w takim przypadku wymierzone dopiero po wygaśnięciu mandatu poselskiego lub senatorskiego i z zastrzeżeniem postanowień art. 9 ustawy.

Art. 3.

Ze Skarbu Państwa można pobierać tylko jedno zaopatrzenie.

W przypadkach, gdyby funkcjonarjuszowi państwowemu lub zawodowemu wojskowemu, względnie pozostałej rodzinie, służyło z jakiegokolwiek bądź innego tytułu prawo do zaopatrzenia, wypłacanego ze Skarbu Państwa, monopolu państwowego lub przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe" — uprawniony ma prawo wyboru.

Art. 4.

Osoby, które podstępnie uzyskały wyższy wymiar zaopatrzenia emerytalnego od przypadającego im na zasadzie niniejszej ustawy, mogą być pozbawione orzeczeniem dyscyplinarnem prawa do dalszego pobierania tego uposażenia, niezależnie od ewentualnej odpowiedzialności karno-sądowej i obowiązku wynagrodzenia szkody wyrządzonej Skarbowi Państwa. Właściwość i tryb postępowania komisyj dyscyplinarnych określa rozporządzenie Rady Ministrów. Minister Skarbu jest uprawniony do natychmiastowego zawieszenia wypłaty całości lub części uposażenia emerytalnego (pensji wdowiej, sierocej) do czasu uprawomocnienia się orzeczenia dyscyplinarnego.

W razie pozbawienia osób, określonych w ust. 1 niniejszego artykułu, na mocy orzeczenia komisji dyscyplinarnej prawa do dalszego pobierania uposażenia emerytalnego (pensji wdowiej, sierocej) kwoty, których wypłata została przez Ministra Skarbu zawieszona, ulegają przelaniu na rzecz Skarbu Państwa.

W przypadku pozbawienia emeryta prawa do dalszego pobierania uposażenia emerytalnego właściwa władza naczelna może żonie i dzieciom takiego emeryta przyznać stały zasiłek, nieprzekraczający ich pensji wdowiej lub sierocej.

Kwoty, nienależnie pobrane przez emeryta (wdowę, sierotę), tytułem uposażenia emerytalnego (pensji wdowiej, sierocej) podlegają zwrotowi bez względu na to, czy miało miejsce świadome wprowadzenie władzy w błąd przez zainteresowaną osobę, niezależnie od ewentualnej odpowiedzialności karno-sądowej.

Art. 5.

Zaopatrzenie emerytalne (uposażenie emerytalne, pensja wdowia i sieroca) oraz odprawy mogą ulec zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu tylko z tytułu alimentów, jako też zapowiedzeniu i zajęciu sądowemu lub administracyjnemu z tytułu należności Skarbu Państwa.

Wysokość zapowiedzeń i zajęć wynosi: dla alimentów 2/5 zaopatrzenia emerytalnego, względnie odprawy, a dla należności Skarbu Państwa 1/5 zaopatrzenia emerytalnego, a 2/3 odprawy.

Postanowienia ustępu 2 niniejszego artykułu nie mają zastosowania do emerytów wojskowych oraz wdów i sierot po zawodowych wojskowych. U osób tych dokonywa się potrąceń dopuszczalnych w myśl ust. 1 niniejszego artykułu w wysokości, określonej w art. 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 1925 r. o potrąceniach z uposażenia osób wojskowych (Dz. U. R. P. Nr. 45, poz. 312) z zaopatrzenia emerytalnego lub odprawy, wypłacanych na zasadzie niniejszej ustawy.

Pośmiertne nie ulega zapowiedzeniu ani też zajęciu.

Art. 6.

Zmiany kwot w poszczególnych grupach uposażenia funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych, pozostających w służbie czynnej, będą automatycznie stosowane do zaopatrzenia emerytalnego. Natomiast wszelkie zmiany, dotyczące zaszeregowania funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych do grup uposażenia, nie mają zastosowania do przeniesionych już w stan spoczynku funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych.

Art. 7.

Na pokrycie świadczeń, przewidzianych w niniejszej ustawie na rzecz funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych, mianowanych po dniu 31 stycznia 1934 r., tworzy się ze składek emerytalnych Państwowy Zakład Emerytalny. Składki emerytalne do Państwowego Zakładu Emerytalnego uiszcza Skarb Państwa, który pokrywa również ewentualny niedobór Państwowego Zakładu Emerytalnego i gwarantuje wypłatę wszystkich świadczeń, wynikających z niniejszej ustawy.

Państwowy Zakład Emerytalny jest instytucją prawa publicznego i posiada osobowość prawną. Państwowy Zakład Emerytalny jest wolny od wszelkich podatków państwowych i samorządowych; wszelkie akty prawne, zawierane przez Państwowy Zakład Emerytalny w wykonaniu

postanowień niniejszej ustawy, są wolne od należności Skarbu Państwa i nie podlegają opłatom stemplowym. Państwowemu Zakładowi Emerytalnemu służy uwolnienie od opłat sądowych.

Rada Ministrów może rozszerzyć zakres działania Państwowego Zakładu Emerytalnego również na inne kategorje funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych, niż wymienione w ust. 1, oraz na pracowników instytucyj, przedsiębiorstw i monopolów państwowych.

Rada Ministrów wyda statut Państwowego Zakładu Emerytalnego, określający w szczególności sposób powoływania i zakres kompetencyj poszczególnych organów, postępowanie przy ustalaniu i przyznawaniu świadczeń, sposób wypłaty świadczeń, prawa i obowiązki pracowników Państwowego Zakładu Emerytalnego, sposób podpisywania dokumentów imieniem Państwowego Zakładu Emerytalnego, sposób publikacji rocznych sprawozdań i zamknięć rachunkowych oraz nadzór państwowy nad Państwowym Zakładem Emerytalnym.

Rozporządzenie Rady Ministrów określi również wysokość składki emerytalnej, sposób tworzenia i przeznaczenia funduszów na poszczególne świadczenia, przeznaczenie uzyskanych nadwyżek, sposób lokaty funduszów, sposób rozrachowania Państwowego Zakładu Emerytalnego ze Skarbem Państwa i zaliczania do emerytury okresów służby, czy też pracy zawodowej, za które nie uiszczono składek emerytalnych do Państwowego Zakładu Emerytalnego, oraz unormuje sprawę przekazywania składek pomiędzy Państwowym Zakładem Emerytalnym a innemi instytucjami i Skarbem Państwa.

Upoważnia się Radę Ministrów do wydawania rozporządzeń normujących:

a) I. przekazywanie przez Skarb Państwa ośmioprocentowej składki, określonej w art. 120 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 106, poz. 911) właściwym zakładom ubezpieczeń pracowników umysłowych oraz właściwym instytucjom, przedsiębiorstwom lub zakładom, których pracownicy zgodnie z art. 5 p. 4 do 6 powołanego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia na mocy tego rozporządzenia;

II. zaliczanie lat służby państwowej, pełnionej od dnia 1 stycznia 1928 r. do ubezpieczenia, unormowanego temże rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej, względnie do lat wysługi emerytalnej w wyżej wymienionych instytucjach, przedsiębiorstwach i zakładach tym funkcjonarjuszom państwowym i zawodowym wojskowym, których stosunek służbowy został rozwiązany z przyczyn, uznanych w rozporządzeniu Rady Ministrów za powodujące zachowanie prawa do przekazania, wymienio-

nej w p. I, ośmioprocentowej składki i pod warunkiem, że funkcjonarjusz państwowy względnie zawodowy wojskowy nie nabył w służbie państwowej prawa do emerytury;

b) przekazywanie Skarbowi Państwa składek ubezpieczeniowych przez właściwe Zakłady Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych, lub właściwe instytucje, przedsiębiorstwa i zakłady, których pracownicy zgodnie z art. 5 p. 4 do 6 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 106, poz. 911) nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia na mocy tego rozporządzenia, za lata pracy umysłowej tych pracowników, którzy przeszli lub przejdą do stałej służby państwowej.

Za czas służby państwowej, począwszy od 1 kwietnia 1932 r. Skarb Państwa na mocy niniejszego postanowienia przekazywać będzie ośmioprocentową składkę, określoną w art. 120 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 106, poz. 911) właściwym zakładom ubezpieczeń pracowników umysłowych oraz właściwym instytucjom, przedsiębiorstwom i zakładom, których pracownicy zgodnie z art. 5 p. 4 do 6 powołanego rozporządzenia nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia.

Przekazywanie składek, o których mowa w ustępie poprzednim, będzie uskutecznione za wszystkich funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych, którzy przejdą ze służby państwowej do zatrudnienia, uzasadniającego obowiązek ubezpieczenia w zakładzie ubezpieczeń pracowników umysłowych na zasadzie powołanego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 listopada 1927 r. lub do służby w instytucjach, przedsiębiorstwach czy też zakładach, uzasadniających w myśl art. 5 p. 4 do 6 tegoż rozporządzenia zwolnienie z obowiązku ubezpieczenia, o ile ci funkcjonarjusze państwowi i zawodowi wojskowi ani nie nabyli w służbie państwowej prawa do emerytury, ani prawa tego przy rozwiązaniu stosunku służbowego nie utracili.

Zakłady ubezpieczeń pracowników umysłowych oraz instytucje, przesiębiorstwa i zakłady zaliczą funkcjonarjuszom państwowym i zawodowym wojskowym, za których Skarb Państwa winien przekazać składki ubezpieczeniowe, do miesięcy składkowych, względnie do wysługi emerytalnej w całości okres czasu, za który Skarb Państwa ma przekazać składki, niezależnie od obowiązujących w tej mierze odmiennych przepisów.

Opłaty emerytalne, przewidziane w ustawie niniejszej, wyjąwszy ustępy 1 do 5 niniejszego artykułu, wynoszą 8% uposażenia służbowego, otrzymywanego w czasie uiszczania tej opłaty. Jeżeli funkcjonarjusz

państwowy lub zawodowy wojskowy nie uiścił opłaty emerytalnej w czasie trwania czynnej służby, opłatę tę oblicza się od uposażenia, otrzymywanego ostatnio przed rozwiązaniem stosunku służbowego.

Art. 8.

Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek właściwej władzy naczelnej za zgodą Ministra Skarbu może w przypadkach, zasługujących na szczególne uwzględnienie, a nie objętych niniejszą ustawą:

a) uwzględniać przy wymiarze zaopatrzeń emerytalnych ustawowo niezaliczalne lata służby,

b) podwyższać wymiar ustawowo przypadającego zaopatrzenia emerytalnego, tudzież

c) przyznawać zaopatrzenia emerytalne funkcjonarjuszom państwowym i zawodowym wojskowym, jako też osobom po nich pozostałym.

Postanowienia niniejszego artykułu mają zastosowanie również do praktykantów, funkcjonarjuszów państwowych, mianowanych do odwołania, oraz do pracowników kontraktowych.

TYTUŁ II.

ZAOPATRZENIE EMERYTALNE FUNKCJONARJUSZÓW PAŃSTWOWYCH I ZAWODOWYCH WOJSKOWYCH.

Rozdział I.

Postanowienia wspólne.

Art. 9.

Prawo do uposażenia emerytalnego nabywa funkcjonarjusz państwowy lub zawodowy wojskowy, który po nieprzerwanej co najmniej 15-letniej państwowej służbie cywilnej lub wojskowej, względnie po łącznym, nieprzerwanym, co najmniej 15 lat trwającym okresie państwowej służby cywilnej i wojskowej, przechodzi w stan spoczynku z powodów, przewidzianych w ustawie niniejszej lub we właściwych przepisach o stosunkach służbowych, albo też zostaje zwolniony bez utraty praw nabytych.

Wyjątkowo nabywa funkcjonarjusz państwowy, względnie zawodowy wojskowy, prawo do uposażenia emerytalnego:

1) po nieprzerwanej, co najmniej 5 letniej państwowej służbie cywilnej, względnie wojskowej, lub po łącznym nieprzerwanym, co najmniej

5 lat trwającym okresie państwowej służby cywilnej i wojskowej, z powodu trwałej niezdolności do służby, spowodowanej kalectwem lub chorobą, nabytą bez własnej winy po wstąpieniu do służby;

2) bez względu na czas służby — wskutek trwałej niezdolności do służby z powodu:

a) nieszczęśliwego wypadku, wynikłego z powodu lub w czasie pełnienia obowiązków służbowych,

b) działań wojennych w miejscu służbowego pobytu,

c) chorób zakaźnych, panujących epidemicznie w miejscu służbowego pobytu, względnie w danej formacji wojskowej.

Przy obliczaniu 15 letniej, względnie 5-letniej służby państwowej, postanowienia art. 16 nie mają zastosowania.

Art. 10.

Do wysługi emerytalnej liczy się czas służby nieprzerwanej z wyjątkiem przypadków, przewidzianych w niniejszej ustawie.

Emerytowany funkcjonarjusz państwowy lub zawodowy wojskowy, powołany ponownie z urzędu lub na własną prośbę do stałej służby państwowej lub zawodowej wojskowej (reaktywacja), traci prawo do poprzednio przyznanego mu uposażenia emerytalnego. Przy ponownem przeniesieniu reaktywowanego w stan spoczynku wymierza mu się uposażenie emerytalne według ostatnio pobieranego uposażenia (art. 17 ustawy), przyczem do wysługi emerytalnej, nabytej przed reaktywacją dolicza się cały okres służby, odbytej po reaktywacji.

Art. 11.

Funkcjonarjuszowi państwowemu i zawodowemu wojskowemu, który po nieprzerwanej co najmniej 10-letniej służbie państwowej stał się trwale niezdolnym do służby, a ponadto utracił bez własnej winy trwale co najmniej 95% zdolności do zarobkowania — dolicza się przy wymiarze uposażenia emerytalnego w granicach art. 19 niniejszej ustawy 10 lat do czasu służby, podlegającego normalnemu zaliczeniu do wysługi emerytalnej.

Do okresu 10-letniej służby państwowej wlicza się jedynie służbę państwową, zaliczalną do wysługi emerytalnej na mocy art. 37 punkt 1 i 2, lub art. 50 ust. 1 i 5 z uwzględnieniem łącznej policzalności państwowej służby cywilnej i wojskowej, zgodnie z ust. 1 art. 9 ustawy.

Art. 12.

Funkcjonarjuszowi państwowemu i zawodowemu wojskowemu, który wskutek przypadków, wymienionych w punkcie 2 art. 9 niniejszej ustawy, utracil również zdolność do pracy zarobkowej—wymierza się uposażenie emerytalne według norm art. 19 niniejszej ustawy, doliczając ponadto do wysługi emerytalnej w granicach tegoż artykułu zależnie od stopnia utraty zdolności do zarobkowania, a mianowicie:

przy utracie zdolności od 35% — 54% — 2 lata,
przy utracie zdolności od 55% — 74% — 4 lata,
przy utracie zdolności od 75% — 84% — 6 lat,
przy utracie zdolności od 85% — 94% — 8 lat,
przy utracie zdolności od 95% — 100% — 10 lat.

W wyjątkowych, na szczególne uwzględnienie zasługujących przypadkach może właściwa władza naczelna w porozumieniu z Ministrem Skarbu przyznać uposażenie emerytalne w wymiarze wyższym od przewidzianego w ustępie 1 niniejszego artykułu aż do pełnej wysokości uposażenia w służbie czynnej (art. 17) będącego podstawą do obliczenia uposażenia emerytalnego.

Praktykantów i funkcjonarjuszów państwowych, mianowanych do odwołania w myśl ustaw o państwowej służbie cywilnej, w przypadkach, wymienionych w niniejszym artykule, traktuje się narówni z fukcjonarjuszami państwowymi, mianowanymi na stałe.

Art. 13.

Doliczenie lat do wysługi emerytalnej w myśl artykułu 12 niniejszej ustawy następuje pod warunkiem:

1) niezdolności do służby, spowodowanej przyczynami, wskazanemi w punkcie 2 art. 9 niniejszej ustawy, stwierdzonej zarządzonem z urzędu badaniem komisji lekarskiej;

2) zgłoszenia wypadków w ciągu jednego roku tej władzy, przy której dany funkcjonarjusz państwowy, względnie zawodowy wojskowy, służył.

W przypadkach, zasługujących na wyjątkowe uwzględnienie, a należycie usprawiedliwionych i udowodnionych, może władza przyjąć zgłoszenie, jeżeli nastąpiło ono nie później, niż w trzy lata po zajściu wypadku.

Art. 14.

Skład i sposób urzędowania komisji lekarskiej dla funkcjonarjuszów państwowych, a komisji wojskowo-lekarskiej dla zawodowych wojsko-

wych określi rozporządzenie Rady Ministrów, które też określi sposób oceny zdolności do służby (państwowej, wojskowej), sposób oceny stopnia utraty zdolności do pracy zarobkowej, a także sposób stwierdzenia przyczynowego związku choroby (kalectwa) ze służbą państwową, a względnie wojskową wogóle, specjalnie zaś ustalenie, iż choroba powstała z przyczyn, przewidzianych w art. 9 niniejszej ustawy, sposób stwierdzenia powstania choroby, braku lub istnienia winy chorego (kaleki) w jej powstaniu, a następnie stałej potrzeby pomocy osób postronnych, względnie potrzeby szczególnej opieki, jako to: potrzeby umieszczenia w domu inwalidów, względnie w zakładzie dla umysłowo-chorych.

Art. 15.

Czas służby wojskowej, odbytej podczas wojny od dnia rozpoczęcia działań wojennych do dnia podpisania traktatu pokoju, liczy się przy wymiarze uposażenia emerytalnego podwójnie. Również podwójnie liczy się czas rzeczywiście pełnionej służby cywilnej, odbytej na terenie operacyjnym, podporządkowanym dowództwu armji, oraz okresy służby rzeczywiście pełnionej w formacjach wojskowych.

Przy częściowej mobilizacji oblicza się w ten sposób czas służby, odbytej podczas wojny, tylko pełniącym służbę w formacjach zmobilizowanych, a ponadto wojskowym, zatrudnionym w Ministerstwie Spraw Wojskowych i Naczelnem Dowództwie.

Art. 16.

Przy ostatecznem obliczeniu lat wysługi emerytalnej nie uwzględnia się części roku do 6 miesięcy włącznie, natomiast okres, przekraczający czas 6 miesięcy, liczy się jako pełny rok.

Art. 17.

Podstawą wymiaru uposażenia emerytalnego funkcjonarjuszów państwowych jest uposażenie zasadnicze, otrzymywane ostatnio w służbie czynnej, bez dodatków.

Podstawą wymiaru uposażenia emerytalnego zawodowych wojskowych jest uposażenie w wymiarze dla zajmujących stanowiska służbowe poza stolicą, otrzymywane ostatnio w służbie czynnej, łącznie z dodatkiem wyrównawczym i innemi dodatkami, zaliczalnemi do uposażenia emerytalnego na zasadzie niniejszej ustawy.

Zawodowi wojskowi, którzy ostatnio przed przeniesieniem w stan spoczynku zajmowali stanowiska służbowe w stolicy, otrzymują przez czas zamieszkiwania w stolicy dodatek w wysokości 10% uposażenia emerytalnego. Prawo do tego dodatku gaśnie od pierwszego dnia miesiąca następującego po przesiedleniu się do innej miejscowości.

Przy wymierzaniu uposażeń emerytalnych funkcjonarjuszom państwowym lub zawodowym wojskowym, pełniącym służbę na placówkach zagranicznych i terenie w. m. Gdańska przyjmuje się za podstawę wymiaru uposażenie czynne, jakie pobieraliby, pełniąc służbę w kraju.

Art. 18.

Niezależnie od postanowienia art. 17 powiększa się uposażenie emerytalne funkcjonarjuszów państwowych, którzy ostatnio przed przeniesieniem w stan spoczynku, pełnili służbę na terenie w. m. Gdańska, o różnicę między kwotą uposażenia, obowiązującego w kraju, a kwotą uposażenia, obowiązującego na terenie w. m. Gdańska, przez okres zamieszkiwania emeryta lub pozostałej po nim rodziny na tym obszarze.

Art. 19.

Uposażenie emerytalne wynosi po 15 latach służby 40% (czterdzieści procent) i wzrasta za każdy następny rok o 3% (trzy procent) aż do 100% (sto procent) podstawy wymiaru (art. 17), co stanowi pełny wymiar uposażenia emerytalnego. W przypadkach, w których możliwe jest nabycie prawa do emerytury po krótszym okresie służby, niż lat 15 (art. 9, ust. 2), uposażenie emerytalne wynosi do 10 lat służby włącznie 30% (trzydzieści procent) i wzrasta za każdy następny rok służby do 15 lat służby włącznie o 2% (dwa procent) podstawy wymiaru (art. 17).

W tym samym stosunku oblicza się także wszystkie dodatki, do których emeryt ma prawo w myśl przepisów niniejszej ustawy.

Art. 20.

(skreślony).

Art. 21.

Funkcjonarjusz państwowy, względnie zawodowy wojskowy, ma prawo z powodu przeniesienia go w stan spoczynku do zwrotu kosztów jednorazowego przesiedlenia się z rodziną z ostatniego miejsca służbowego do przyszłego miejsca zamieszkania w kraju lub na obszarze w. m. Gdańska, według przepisów, normujących sprawę należności za przeniesienie z urzędu w służbie czynnej.

Z powyższego prawa przeniesienia się można skorzystać w ciągu jednego roku, licząc od dnia przeniesienia w stan spoczynku.

W wyjątkowych, na szczególne uwzględnienie zasługujących, przypadkach Minister Skarbu może przyznawać zwrot kosztów jednorazowego przesiedlenia w razie, gdy przesiedlenie nastąpiło przed przeniesieniem w stan spoczynku, lub po upływie roku od dnia przeniesienia, a zaszły

okoliczności, które uzasadniają niedotrzymanie rocznego terminu przesiedlenia.

Art. 22.

Prawo do pobierania uposażenia emerytalnego rozpoczyna się od pierwszego dnia miesiąca, następującego po przeniesieniu w stan spoczynku.

Uposażenie emerytalne płatne jest miesięcznie zgóry.

Uposażenie emerytalne, wymierzone i przyznane, a niepodjęte w ciągu pięciu lat, liczonych od chwili płatności danego uposażenia, przypada na rzecz Skarbu Państwa. Właściwa władza naczelna w porozumieniu z Ministrem Skarbu w przypadkach, zasługujących na uwzględnienie, może czynić wyjątki od powyższej zasady.

Art. 23.

Prawo do pobierania uposażenia emerytalnego gaśnie:

1) w razie śmierci emeryta;

2) gdy emeryt został prawomocnie skazany za czyn karygodny, a skazanie pociąga za sobą utratę zdolności do piastowania urzędu publicznego, względnie prawa do uposażenia emerytalnego. Właściwa władza naczelna w porozumieniu z Ministrem Skarbu może jednak w tym przypadku przyznać żonie i dzieciom emeryta odpowiedni zasiłek na czas, przez który rodzina pozostawałaby bez środków do utrzymania. Zasiłek ten nie może przekraczać ustawowego zaopatrzenia wdowiego, względnie sierocego. Zawieszenie w wyroku sądowym wykonania kary pociąga za sobą utratę prawa do uposażenia emerytalnego tylko o ile emeryt został następnie skazany na odbycie zawieszonej kary; w tym przypadku utrata prawa do uposażenia emerytalnego następuje od pierwszego dnia miesiąca, następującego po uprawomocnieniu się ponownego skazania;

3) gdy emeryt wojskowy został orzeczeniem oficerskiego sądu honorowego prawomocnie skazany na wykluczenie z korpusu oficerskiego, za czyn popełniony przed wstąpieniem do wojska polskiego, a zwrócony przeciw interesom Narodu Polskiego.

Ponadto emeryt może zrzec się stale lub czasowo prawa do pobierania uposażenia emerytalnego, zrzeczenie to jednak nie może w niczem szkodzić prawom wdów i sierot do pensji wdowiej i sierocej, tudzież prawom osób uprawnionych do otrzymywania od emeryta alimentów, z tytułu których uposażenie emerytalne podlega zapowiedzeniu i zajęciu w myśl art. 5 niniejszej ustawy.

Art. 24.

Prawo do pobierania uposażenia emerytalnego nie przysługuje:

1) na czas przebywania przez okres dłuższy niż pół roku poza granicami Państwa, względnie Wolnego Miasta Gdańska, bez zezwolenia właściwej władzy naczelnej, udzielonego w porozumieniu z Ministrem Skarbu;

2) w razie utraty obywatelstwa polskiego, z wyjątkiem równoczesnego przyjęcia obywatelstwa gdańskiego;

3) na czas pobierania zaopatrzenia z tytułu niezdolności do służby lub pracy na zasadzie innych ustaw, jeżeli świadczenia te płyną ze Skarbu Państwa (art. 3); postanowienie to nie ma zastosowania do weteranów powstań narodowych, oraz wdów i sierot po nich, o ile otrzymują zaopatrzenie na mocy ustawy z dnia 23 marca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 212);

4) w razie wstąpienia do klasztoru;

5) przy zastosowaniu przepisów niniejszej ustawy (art. 42, 55, 56, 57 i 58) na czas umieszczenia w domu inwalidów, względnie w zakładach dla umysłowo chorych.

W przypadkach, przewidzianych w niniejszym artykule, wypłaca się uposażenie emerytalne od dnia pierwszego miesiąca następującego po usunięciu przyczyn, wymienionych w tym artykule, nie wcześniej jednak niż od dnia pierwszego miesiąca, następującego po zgłoszeniu się o uposażenie.

Art. 25.

Emeryci, którzy zajmują jakiekolwiek płatne stanowiska w urzędzie, instytucji, przedsiębiorstwie lub zakładzie państwowym, czy też samorządu terytorjalnego lub gospodarczego, tudzież w instytucjach ubezpieczeń społecznych, oraz emeryci, którzy pobierają emeryturę z funduszów takiej instytucji, przedsiębiorstwa lub zakładu, otrzymują tylko taką część, przyznanego na mocy niniejszej ustawy, uposażenia emerytalnego, która wraz z wynagrodzeniem, względnie zaopatrzeniem, pobieranem z danej instytucji, przedsiębiorstwa lub zakładu nie przewyższa 150% uposażenia, ostatnio pobieranego w służbie czynnej.

Za uposażenie, ostatnio pobierane w służbie czynnej, w rozumieniu poprzedniego ustępu, należy uważać uposażenie, któreby emeryt otrzymał w danym miesiącu, gdyby pełnił obowiązki służbowe w miejscu swego stałego zamieszkania, jako samotny funkcjonarjusz państwowy, względnie zawodowy wojskowy, zaliczony do tego stopnia i grupy, do których był zaliczony ostatnio przed przeniesieniem w stan spoczynku,

z uwzględnieniem tylko tych dodatków do uposażenia, do których mają prawo wszyscy funkcjonarjusze państwowi i zawodowi wojskowi.

Czasowe powierzenie emerytowi ściśle określonych, specjalnych czynności nie uważa się za objęcie stanowiska w rozumieniu ust. 1.

Emerytom, którzy w monopolach państwowych lub w przedsiębiorstwie „Polskie Koleje Państwowe" pozostają w publiczno-prawnym stosunku służbowym, zawiesza się wypłatę bieżących rat emerytury.

Rozdział II.

Postanowienia, dotyczące wyłącznie funkcjonarjuszów państwowych.

Art. 26.

Przeniesienie w stan spoczynku funkcjonarjuszów państwowych (art. 2), nie wyłączając sędziów i prokuratorów, zarządza właściwa władza naczelna.

Sędziów i prezesów Najwyższego Trybunału Administracyjnego przenosi w stan spoczynku Prezes Rady Ministrów.

Członków kolegjum Najwyższej Izby Kontroli i prezesów izb okręgowych przenosi w stan spoczynku Prezes Rady Ministrów, natomiast innych urzędników — Prezes Najwyższej Izby Kontroli.

Władza naczelna może upoważnić podległe sobie bezpośrednio władze do przenoszenia w stan spoczynku pewnych kategoryj funkcjonarjuszów, których mianowanie jest zastrzeżone kompetencji jej lub podległej jej władzy.

Art. 27.

Zaopatrzenie emerytalne (uposażenie emeryta, pensję wdowią i sierocą) przyznaje i wymierza właściwa władza naczelna w porozumieniu z Ministrem Skarbu, lub upoważniona przez władzę naczelną właściwa władza II instancji w porozumieniu z odnośną izbą skarbową.

Zaopatrzenie emerytalne (uposażenie emeryta, pensja wdowia i sieroca), winno być przyznane i wymierzone w ciągu 30 dni od daty przeniesienia w stan spoczynku, względnie śmierci funkcjonarjusza państwowego.

W razie niemożności wymierzenia zaopatrzenia emerytalnego w przewidzianym terminie właściwa władza naczelna w porozumieniu z Ministrem Skarbu lub upoważniona przez władzę naczelną właściwa władza II instancji w porozumieniu z odnośną izbą skarbową winna przyznać danemu emerytowi (wdowie, sierocie) zaliczkę do czasu wy-

mierzenia zaopatrzenia emarytalnego. Zaliczka ta podlega potrąceniu w całości z pierwszych przyznanych rat zaopatrzenia emerytalnego (uposażenia emeryta, pensji wdowiej lub sierocej).

Art. 28.

Przeniesienie w stan spoczynku następuje na prośbę funkcjonarjusza państwowego:

a) bez względu na wiek, jeżeli funkcjonarjusz państwowy z powodu ułomności cielesnej, albo z powodu upadku sił fizycznych lub umysłowych stał się trwale niezdolny do służby;

b) bez względu na zdolność do służby, gdy przekroczył sześćdziesiąt lat życia;

c) gdy uzyskał prawo do pełnego uposażenia emerytalnego i ukończył 55 lat życia.

Art. 29.

Władza powinna funkcjonarjusza państwowego przenieść w stan spoczynku bez jego prośby:

a) gdy funkcjonarjusz państwowy z powodu choroby nie pełnił służby dłużej niż na to zezwalają ustawy o państwowej służbie cywilnej; za przerwy w tych czasokresach uważane będą tylko te czasokresy czynnej służby, które wynoszą co najmniej połowę czasu, spędzonego poprzednio poza służbą wskutek choroby lub na urlopie dla poratowania zdrowia;

b) gdy z powodów podanych w punkcie a) art. 28, jest trwale niezdolny do prawidłowego pełnienia służby;

c) jeżeli funkcjonarjusz państwowy w ciągu pół roku od chwili przeniesienia go w stan nieczynny nie został powołany do służby czynnej.

Władza może przenieść funkcjonarjusza państwowego w stan spoczynku bez jego prośby, gdy przekroczył 60 lat życia i uzyskał prawo do zaopatrzenia emerytalnego. Przepis ten nie stosuje się do sędziów, prokuratorów, profesorów szkół akademickich, jako też do członków kolegjum Najwyższej Izby Kontroli, kolegjów departamentów Najwyższej Izby Kontroli, prezesów i wiceprezesów izb okręgowych i członków kolegjów tychże izb, do których stosuje się odrębne przepisy.

Art. 30.

Władza musi funkcjonarjusza państwowego przenieść w stan spoczynku bez jego prośby na podstawie prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego o przeniesieniu w stan spoczynku przy zachowaniu postanowień tego orzeczenia.

Ponadto Prezes Najwyższej Izby Kontroli i członkowie kolegjum Najwyższej Izby Kontroli muszą być przeniesieni w stan spoczynku na skutek uchwały Sejmu, powziętej w myśl art. 9 Konstytucji, lub wskutek utraty praw stanu na zasadzie wyroku sądowego, podanych do wiadomości Prezesa Rady Ministrów.

Przeniesienie w stan spoczynku w powyższych przypadkach następuje wyłącznie przy zachowaniu postanowień ustępu 1 art. 9 niniejszej ustawy.

Art. 31.

Funkcjonarjusz państwowy, ubiegający się o przeniesienie w stan spoczynku z powodów, wymienionych w lit. a) art. 28, będzie poddany badaniu komisji lekarskiej I instancji w celu stwierdzenia, czy zachodzi trwała niezdolność do służby oraz z jakich przyczyn, a nadto, czy i w jakiej wysokości zachodzi utrata zdolności do zarobkowania (art. 11 i 12). Komisja lekarska I instancji przesyła swe orzeczenie bezpośrednio tej władzy, która zarządziła badanie, odpis zaś orzeczenia przesyła badanej osobie.

Właściwa władza ma prawo poddać funkcjonarjusza państwowego badaniu komisji lekarskiej II instancji. Również funkcjonarjusz państwowy ma prawo domagać się z uzasadnionych powodów badania przez komisję lekarską II instancji, jeżeli wynik badania przez komisję lekarską I instancji wypadł dla niego niekorzystnie. Odnośne odwołanie wraz z wnioskiem o przedstawienie do zbadania komisji lekarskiej II instancji winien funkcjonarjusz państwowy wnieść w ciągu dni 14-tu od daty doręczenia mu orzeczenia komisji lekarskiej I instancji do tej władzy, która zarządziła badanie.

Art. 32.

O zamierzonem przeniesieniu funkcjonarjusza państwowego w stan spoczynku bez jego prośby w przypadkach, przewidzianych w punktach a) i b) art. 29, władza zawiadamia pisemnie funkcjonarjusza państwowego z równoczesnem pouczeniem, że w ciągu dni 14 ma on prawo wnieść odwołanie. Jeżeli przeniesienie w stan spoczynku następuje z mocy lit. b) art. 29 ma nadto analogiczne zastosowanie postępowanie przewidziane w art. 31 ustawy, przyczem władza w zawiadomieniu o zamierzonem przeniesieniu w stan spoczynku winna powołać się na orzeczenie komisji lekarskiej.

Art. 33.

Przeciw orzeczeniu władzy bezpośrednio podległej władzy naczelnej, wydanemu na zasadzie art. 26 ustęp 4 lub art. 27 ustawy, funkcjonar-

juszowi państwowemu służy w ciągu 30-tu dni prawo wniesienia zażalenia do właściwej władzy naczelnej.

Przeciw orzeczeniu, opartemu na powtórnem na własną prośbę funkcjonarjusza państwowego zarządzonem, badaniu komisji lekarskiej nie przysługuje żaden środek prawny.

Art. 34.

Bieg terminów, przewidzianych w art. 31, 32 i 33, rozpoczyna się z dniem, następującym po dniu doręczenia zawiadomienia lub orzeczenia.

Jeżeli koniec terminu przypadnie na niedzielę lub święto uroczyste, kończy się termin następnego dnia powszedniego. Terminu nie uważa się za zaniedbany, jeżeli przed jego upływem zażalenie wysłano pocztą istem poleconym, nadanym w dniu ostatnim terminu.

Art. 35.

Art. 32 nie stosuje się do sędziów i prokuratorów, asesorów sądowych i aplikantów sądowych. Zasady postępowania celem przeniesienia tych funkcjonarjuszów w stan spoczynku z urzędu określi ustawa o służbie sędziowskiej i prokuratorskiej.

Art. 36.

Uposażenie emerytalne przyznaje się i oblicza na podstawie danych, zawartych w osobowych aktach funkcjonarjusza państwowego i popartych bądź oryginalnemi dokumentami, bądź też uwierzytelnionemi odpisami takich dokumentów.

Jeżeli funkcjonarjusz państwowy rości sobie prawo do uposażenia emerytalnego w wyższym wymiarze, aniżeli wynika to z danych zawartych w jego osobowych aktach, winien udowodnić swe żądanie dokumentami.

Wyższe uposażenie emerytalne otrzymuje funkcjonarjusz państwowy od dnia pierwszego miesiąca, następującego po zgłoszeniu i wykazaniu prawa do takiego uposażenia.

Za czas, nieobjęty obliczeniem z powodu późniejszego przedstawienia dokumentów, fukcjonarjusz państwowy otrzymuje różnicę jedynie w tym wypadku, gdy nie ponosi winy opóźnionego przedstawienia dokumentów.

Art. 37.

1. Czas służby liczy się do wysługi emerytalnej od dnia rzeczywistego objęcia służby.

Do wysługi emerytalnej dolicza się również państwową służbę prowizoryczną i przygotowawczą, w myśl zasad obowiązujących przepisów

o państwowej służbie cywilnej, o ile nominacja na służbę stałą nastąpiła w czasie służby prowizorycznej lub bezpośrednio po odbyciu służby przygotowawczej.

2. Ponadto właściwa władza naczelna za zgodą Ministra Skarbu może danemu funkcjonarjuszowi zaliczyć do wysługi emerytalnej czas służby, pełnionej w charakterze funkcjonarjusza prowizorycznego lub praktykanta, a niepoliczalnej do wysługi emerytalnej na zasadzie punktu 1 niniejszego artykułu oraz czas pracy kontraktowej w służbie państwowej. Jeżeli nominacja na służbę stałą lub prowizoryczną, podlegającą zaliczeniu do wysługi emerytalnej w myśl p. 1 niniejszego artykułu, nastąpiła w czasie trwania pracy kontraktowej w służbie państwowej, lub bezpośrednio po ukończeniu tej pracy, praca kontraktowa podlega zaliczeniu w całości do wysługi emerytalnej.

3. Do czasu służby, podlegającej normalnemu liczeniu do wysługi emerytalnej, dolicza się:

a) czas, przebyty w stanie nieczynnym, określony w obowiązujących przepisach o państwowej służbie cywilnej;

b) czas czynnej, również obowiązkowej, służby w wojsku polskiem, gdy funkcjonarjusz nie pełnił jej równolegle z państwową służbą cywilną, zaliczalną do wysługi emerytalnej;

c) czas przebyty w niewoli, jeżeli dostanie się do niej nastąpiło bez winy funkcjonarjusza.

Nadto przy wymiarze uposażenia emerytalnego dolicza się minimalny, odnośnemi ustawami przepisany, nieprzekraczający jednak 4 lat, czas rzeczywistych studjów w wyższych zakładach naukowych państwowych i uznanych za równorzędne z państwowemi, jeżeli czas tych studjów nie biegnie równolegle z czasem służby, zaliczalnej do emerytury i tylko w przypadku całkowitego zakończenia studjów przepisanemi egzaminami.

Czas obowiązkowej służby wojskowej oraz studjów wyższych ma wpływ tylko na wysokość uposażenia emerytalnego, a nie na uzasadnienie roszczenia o to uposażenie.

W razie reaktywowania emeryta, który przeszedł w stan spoczynku przed dniem 1 października 1923 r. czas studjów wyższych może być zaliczony do wysługi emerytalnej dopiero po przesłużeniu co najmniej 5 lat w państwowej służbie polskiej.

Do zaliczenia czasu czynnej służby w wojsku polskiem i czasu, przebytego w niewoli, nie ma zastosowania warunek ciągłości służby (art. 10 ust. 1 ustawy).

4. Funkcjonarjuszom, którzy wstąpili ponownie do służby państwowej zalicza się do wysługi emerytalnej za każdy pełny kalendarzo-

wy rok służby państwowej, pełnionej po przerwie (art. 10 ust. 1) jeden rok pełnionej przed przerwą służby państwowej, określonej w pkt. 1 oraz w ustępie ostatnim pkt. 2 niniejszego artykułu.

W wyjątkowych przypadkach może właściwa władza naczelna za zgodą Ministra Skarbu zaliczyć do wysługi emerytalnej czas służby, pełnionej przed przerwą (art. 10 ust. 1 ustawy) w większym wymiarze, aniżeli ustalono w ustępie poprzednim.

Przy przechodzeniu funkcjonarjuszów państwowych z jednego działu służby do drugiego za przerwy w rozumieniu ustępów poprzednich i art. 10 ust. 1 ustawy uważa się jedynie przerwy, przekraczające jeden miesiąc.

5. Funkcjonarjuszom poczt ruchomych (urzędnikom ambulansowym i niższym funkcjonarjuszom pocztowym jeżdżącym w ambulansach) po upływie 10 lat służby w tym charakterze zalicza się do wysługi emerytalnej każdy dalszy rok takiej służby za 14 miesięcy.

6. Rada Ministrów określa warunki i tryb zaliczania do wysługi emerytalnej funkcjonarjuszów państwowych okresu czynnej działalności, zmierzającej do odzyskania niepodległości Państwa Polskiego, oraz okresu odbywania kar, orzeczonych przez władze byłych państw zaborczych za taką działalność.

7. Funkcjonarjuszom państwowym zalicza się do wysługi emerytalnej okresy, za które powinny być Skarbowi Państwa przekazane składki ubezpieczeniowe w myśl art. 7 ust. 6 lit. b. ustawy.

8. Funkcjonarjuszom państwowym, którzy ze służby w monopolach, mającej charakter publiczno-prawny, przeszli bezpośrednio do służby państwowej, zalicza się do wysługi emerytalnej okresy, zaliczalne do wysługi emerytalnej w monopolach według przepisów, obowiązujących w chwili przejścia.

9. Funkcjonarjuszom państwowym, którzy ze służby w przedsiębiorstwie „Polskie Koleje Państwowe" przeszli bezpośrednio do służby państwowej, zalicza się do wysługi emerytalnej okresy, zaliczalne do wysługi emerytalnej w tem przedsiębiorstwie według przepisów, obowiązujących w chwili przejścia.

Art. 38.

Do wysługi emerytalnej nie wlicza się:

a) czasu służby, spędzonego przed ukończeniem 18 lat życia, wyjątek stanowi służba wojskowa na obszarze operacyjnym;

b) czasu urlopu bez uposażenia, z wyjątkiem urlopu, otrzymanego na czas piastowania mandatu poselskiego lub senatorskiego, oraz czasu urlopu bez uposażenia, udzielonego nauczycielowi dla pracy w szkolnictwie państwowem innych działów admini-

stracji, w szkolnictwie prywatnem lub w instytucji społecznej, zajmującej się szerzeniem oświaty pozaszkolnej;

c) czasu zawieszenia w służbie, niepoliczalnego do czasu służby czynnej, w myśl odnośnych przepisów;

d) czasu służby, odliczonego orzeczeniem dyscyplinarnem w myśl odnośnych przepisów.

Art. 39.

W razie przyznania emerytury z doliczeniem lat wskutek nieszczęśliwego wypadku (art. 9 punkt 2) przysługuje izbie skarbowej, w której okręgu emeryt otrzymuje swe zaopatrzenie, względnie która to zaopatrzenie wypłaca, lub też innej władzy wypłacającej zaopatrzenie emerytalne — prawo zarządzenia przy analogicznem zastosowaniu postępowania przewidzianego w art. 31 ustawy trzykrotnego badania emeryta w ciągu lat dziewięciu, w okresach trzechletnich od dnia przeniesienia w stan spoczynku, przez komisję lekarską, w celu stwierdzenia, czy trwała niezdolność do pracy zarobkowej nadal istnieje. W przypadku stwierdzenia odzyskania w części zdolności do pracy zarobkowej, ma dana izba skarbowa względnie władza wypłacająca, postawić władzy uprawnionej do przenoszenia w stan spoczynku funkcjonarjuszów państwowych, wniosek o odliczanie częściowe lub całkowite przyznanych dodatkowo lat do wysługi emerytalnej z art. 12 niniejszej ustawy.

W razie stwierdzenia przez komisję lekarską zupełnej zdolności do służby, należy emeryta powołać do służby czynnej w tym samym lub innym dziale zarządu państwowego na stanowisko nie niższe od poprzednio zajmowanego. W przypadku odmowy ze strony emeryta, należy cofnąć przyznane mu zaopatrzenie emerytalne.

Art. 40.

Oprócz przypadków, wymienionych w art. 23 niniejszej ustawy, prawo do pobierania uposażenia emerytalnego gaśnie, gdy emeryt, który nie ukończył 50 lat życia, powołany w ciągu 6 lat po przeniesieniu w stan spoczynku w myśl punktu a) art. 28 i punktów a), b) i c) art. 29, odmówi przyjęcia ofiarowanej mu ponownie posady państwowej równej lub wyższej grupy uposażenia, przyczem mają zastosowanie odnośne postanowienia ustaw o państwowej służbie cywilnej.

Art. 41.

Do emerytowanych funkcjonarjuszów państwowych, powołanych do służby wojskowej na skutek mobilizacji lub ze względów na bezpieczeństwo Państwa, mają analogiczne zastosowanie postanowienia art. 18 ust. 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 października

1933 r. o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 663).

Postanowienie powyższe nie dotyczy emerytowanych pracowników kolejowych, względnie pracowników poczt, radjotelegrafów, telegrafów i telefonów, powołanych do służby wojskowej kolejowej, względnie w pocztach, radjotelegrafach i telefonach, na podstawie ustaw z dnia 27 marca 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 160) i 18 grudnia 1920 r. (Dz. U. R. P. z 1921 r. Nr. 7, poz. 36).

Art. 42.

Emerytowany funkcjonarjusz państwowy psychicznie chory, nie mający prócz emerytury innych źródeł utrzymania, może być na wniosek odnośnego opiekuna, za zgodą Ministra Skarbu, umieszczony i leczony na koszt Skarbu Państwa w zakładzie dla umysłowo chorych, przyczem przez cały czas przebywania w takim zakładzie wstrzymuje się wypłatę uposażenia emerytalnego.

Żonie i dzieciom takiego emeryta przysługuje za czas jego pobytu w takim zakładzie prawo do zaopatrzenia wdowiego, względnie sierocego, obliczonego według ust. 1 art. 61, względnie 62 niniejszej ustawy.

Art. 43.

Emerytowani funkcjonarjusze państwowi mają prawo do korzystania z ulg w razie kuracji w państwowych zakładach leczniczych i uzdrowiskach narówni z funkcjonarjuszami w służbie czynnej.

Ponadto władna będzie Rada Ministrów przyznać emerytowanym funkcjonarjuszom państwowym prawo do korzystania z ulg, przyznawanych funkcjonarjuszom państwowym w zakresie pomocy lekarskiej, przejazdach państwowemi środkami komunikacyjnemi i t. p.

Art. 44.

Funkcjonarjusz państwowy, który nie nabył prawa do emerytury, a opuszcza służbę z powodu trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków służbowych nabytej wskutek choroby lub kalectwa bez własnej winy, względnie zostanie zwolniony ze służby z powodu zmian organizacji władz i urzędów, otrzymuje jednorazową odprawę w wysokości trzymiesięcznego ostatnio pobieranego uposażenia w służbie czynnej.

Rozdział III.

Postanowienia, dotyczące wyłącznie zawodowych wojskowych.

Art. 45.

Zawodowych oficerów wojska i marynarki wojennej przenosi w stan spoczynku Minister Spraw Wojskowych, zawodowych podoficerów wojska —dowódca Okręgu Korpusu, zawodowych podoficerów Korpusu Ochrony Pogranicza—dowódca Korpusu Ochrony Pogranicza, zawodowych podoficerów i szeregowców marynarki wojennej—szef Kierownictwa Marynarki Wojennej.

Art. 46.

Uposażenie emerytalne zawodowych oficerów wojska i marynarki wojennej wymierza Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Skarbu, zawodowych podoficerów wojska — dowódca Okręgu Korpusu w porozumieniu z właściwą izbą skarbową, zawodowych podoficerów Korpusu Ochrony Pogranicza — dowódca Korpusu Ochrony Pogranicza w porozumieniu z właściwą izbą skarbową, zawodowych podoficerów i szeregowców marynarki wojennej—szef Kierownictwa Marynarki Wojennej w porozumieniu z właściwą izbą skarbową.

Wypłatę uposażenia emerytalnego zarządza właściwa władza skarbowa.

Przeciw orzeczeniu dowódcy Okręgu Korpusu, dowódcy Korpusu Ochrony Pogranicza i szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej służy zawodowemu podoficerowi wojska i marynarki wojennej oraz zawodowemu szeregowcowi marynarki wojennej prawo zażalenia do Ministra Spraw Wojskowych w ciągu 30 dni, licząc od dnia, następującego po dniu doręczenia, przyczem postanowienie ust. 2 art. 34 niniejszej ustawy ma zastosowanie.

Przy przyznawaniu i wymierzaniu zaopatrzenia emerytalnego zawodowym wojskowym mają analogiczne zastosowanie przepisy ust. 2 i 3 art. 27 ustawy.

Art. 47.

1. Przeniesienie w stan spoczynku zawodowego wojskowego następuje w jednym z poniżej wyszczególnionych przypadków:

A. na własną prośbę:

a) gdy przekroczył 55 lat życia;

b) gdy uzyskał prawo do pełnego uposażenia emerytalnego i ukończył 53 lat życia;

B. na własną prośbę lub z urzędu:

c) jeżeli z powodu ułomności cielesnej lub z powodu upadku sił fizycznych lub umysłowych stał się trwale niezdolnym do pełnienia zawodowej służby wojskowej;

C. z urzędu:

d) gdy przekroczył wiek, przewidziany dla zawodowych wojskowych ustawami o obowiązkach i prawach oficerów oraz szeregowych;

e) gdy pozostając w stanie nieczynnym z powodu niezdolności do służby, albo z powodu zredukowania etatów, przekroczył termin pozostawania w stanie nieczynnym ustalonym ustawami, wskazanemi w punkcie d) niniejszego artykułu;

f) gdy otrzymał ostateczną opinję ujemną, określoną ustawami o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów;

g) gdy szeregowy zawodowy został zwolniony z czynnej służby na skutek nieodnowienia z nim przez władzę uprawnioną zobowiązania do dalszej zawodowej służby wojskowej pomimo jego prośby, ani też nie otrzyma stanowiska należnego mu w myśl art. 99 ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 72, poz. 698) o podstawowych obowiązkach i prawach szeregowych Wojska Polskiego.

II. Przeniesienie w stan spoczynku zawodowego wojskowego może być nadto zarządzone na własną prośbę, po ukończeniu przez oficerów —30 lat, przez podoficerów—20 lat, zaliczalnych do wysługi emerytalnej, w tem co do oficerów — najmniej 20 lat, co do podoficerów — najmniej 17 lat faktycznie spędzonych w służbie wojskowej. Uwzględnienie prośby o przeniesienie w stan spoczynku zależy od decyzji Ministra Spraw Wojskowych.

Art. 48.

Zawodowemu wojskowemu po nieprzerwanej co najmniej 15-letniej służbie wojskowej, w przypadku:

a) gdy orzeczeniem oficerskiego sądu honorowego został prawomocnie skazany na karę wykluczenia z korpusu oficerskiego,

b) gdy wyrokiem sądu wojskowego została prawomocnie orzeczona kara zwolnienia ze służby oficera, albo też kara degradacji podoficera,

c) gdy wyrokiem sądu wojskowego została prawomocnie orzeczona kara wydalenia z wojska —

może Minister Spraw Wojskowych przyznać zaopatrzenie w wysokości

odpowiadającej temu uposażeniu emerytalnemu, jakieby skazany pobierał, w razie przeniesienia go w stan spoczynku.

Art. 49.

Przez okresy służby, wymagane w art. 11, 47 i 48 ustawy, należy rozumieć obliczane w sposób kalendarzowy, nieprzerwane okresy służby wojskowej, oraz nieprzerwane, łączne okresy państwowej służby cywilnej i wojskowej.

Do czasokresów, wymienionych w ust. 1, wlicza się czas służby, przewidzianej w punktach b), c) i d) art. 50 niniejszej ustawy.

Art. 50.

Czas służby, podlegający normalnemu liczeniu do wysługi emerytalnej, liczy się od dnia rozpoczęcia czynnej służby wojskowej.

Do tego czasu służby wlicza się:

a) czas czynnej służby cywilno-państwowej, niespełnianej równocześnie ze służbą wojskową, obliczony według odnośnych ustaw o służbie cywilnej, gdy zajmowana posada w służbie cywilno-państwowej uprawniała do emerytury;

b) czas, przebyty w stanie nieczynnym z uposażeniem;

c) czas, spędzony w stanie nieczynnym bez uposażenia czynnego, skoro przeniesienie w stan nieczynny nastąpiło z powodu piastowania mandatu poselskiego lub senatorskiego, albo ze względów służbowych celem wyszkolenia w zakresie produkcji sprzętu wojskowego;

d) czas, przebyty w niewoli.

Przy wymiarze uposażenia emerytalnego dolicza się minimalny odnośnemi ustawami przepisany, czas studjów wyższych na jednym z wydziałów uniwersytetu lub w równorzędnym zakładzie naukowym, jeżeli czas studjów nie biegnie równolegle z czasem służby, zaliczalnej do emerytury i tylko w przypadku całkowitego zakończenia studjów przepisanemi egzaminami, jednakowoż w ilości nie wyżej niż 4 lata.

Czas studjów wyższych, jako też czas odkomenderowania na studja niewojskowe ma wpływ tylko na wysokość uposażenia emerytalnego, a nie na uzasadnienie roszczenia o to uposażenie.

Wyjątkowo może Minister Spraw Wojskowych za zgodą Ministra Skarbu zaliczyć do wysługi emerytalnej także czas, spędzony w charakterze państwowego pracownika kontraktowego oraz czas, spędzony w stanie nieczynnym bez uposażenia czynnego, zaliczony przez Ministra Spraw Wojskowych do czynnej służby wojskowej.

Postanowienie art. 36 oraz art. 37 punkty 4, 7, 8 i 9 ustawy mają analogiczne zastosowanie do zawodowych wojskowych.

Rada Ministrów określa warunki i tryb zaliczania do wysługi emerytalnej zawodowych wojskowych okresu czynnej działalności, zmierzającej do odzyskania niepodległości Państwa Polskiego, oraz okresu odbywania kar, orzeczonych przez władze byłych państw zaborczych za taką działalność.

Art. 51.

Do wysługi emerytalnej nie wlicza się:

a) czasu trwania dezercji lub samowolnego opuszczenia służby;

b) czasu odbywania kary pozbawienia wolności, wymierzonej na podstawie prawomocnego wyroku sądowego;

c) czasu, spędzonego w stanie nieczynnym bez uposażenia czynnego, z wyjątkiem przypadków, przewidzianych w art. 50 ust. I lit. c i ust. 5 niniejszej ustawy;

d) czasu służby, za który przy zwolnieniu wypłacono odprawę, jeżeli odprawa ta nie zostanie zwrócona;

e) czasu czynnej służby, spędzonej przed ukończeniem 18 lat życia; wyjątek stanowi służba wojskowa na obszarze operacyjnym;

f) czasu zawieszenia w służbie, niepoliczalnego do czasu służby czynnej w myśl odnośnych przepisów.

Art. 52.

Przy wymierzaniu uposażenia emerytalnego zawodowym wojskowym, należącym do personelu latającego aeronautyki wojska lub marynarki wojennej, służbę w czasie pokoju liczy się do wysługi emerytalnej podwójnie.

Postanowienie to nie ma zastosowania do:

a) oficerów technicznych i podoficerów specjalistów, odbywających loty w charakterze wykonawców swej służby, którym do wysługi emerytalnej liczy się podczas pokoju 1 miesiąc za 45 dni; oraz do

b) lekarzy lotniczej służby zdrowia, którym służba w czasie pokoju liczy się do wysługi emerytalnej pojedyńczo.

Przy wymierzaniu uposażenia emerytalnego zawodowym wojskowym, marynarzom zaokrętowanym oraz zawodowym wojskowym armji lądowej, pełniącym służbę na statkach, znajdujących się w kampanji, liczy się do wysługi emerytalnej podczas pokoju 1 miesiąc za 40 dni.

Wojskowym zawodowym czas, przebyty w służbie Korpusu Ochrony

Pogranicza, zalicza się do wysługi emerytalnej w stosunku 16 miesięcy za 12 miesięcy.

Wojskowi zawodowi w czasie służby w Korpusie Ochrony Pogranicza oprócz uprawnień emerytalnych z tytułu niniejszej ustawy korzystają z uprawnień, przysługujących oficerom i szeregowym Straży Granicznej w myśl art. 49 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o Straży Granicznej.

Zawodowemu wojskowemu, przeniesionemu w stan spoczynku i powołanemu w czasie wojny do czynnej służby wojskowej, wymierza się przy zdemobilizowaniu uposażenie emerytalne, obliczone z uwzględnieniem czasu, spędzonego ponownie w czynnej służbie, w granicach art. 19 niniejszej ustawy, uwzględniając jednak ewentualne nominacje (awanse).

Art. 53.

Zawodowym wojskowym, którzy w czasie trwania czynnej służby zostali zaliczeni do pierwszej klasy którejkolwiek specjalności personelu latającego aeronautyki wojska lub marynarki wojennej, wlicza się do podstawy wymiaru uposażenia emerytalnego również dodatek aeronautyczny tej kategorji, która odpowiada pierwszej klasie danej specjalności.

Zawodowym wojskowym, zaliczonym do niższych klas specjalności personelu latającego aeronautyki wojska lub marynarki wojennej, którzy w czasie lotów służbowych ulegli obrażeniom cielesnym, powodującym niezdolność do dalszej służby w powietrzu, Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Skarbu może wliczyć do podstawy wymiaru uposażenia emerytalnego dodatek aeronautyczny tej kategorji, która odpowiada danej specjalności i klasie.

Postanowienia ust. 1 i 2 mają zastosowanie również do zawodowych wojskowych, którzy wskutek trwałego pogorszenia się stanu zdrowia, uniemożliwiającego pełnienia służby w powietrzu, z zachowaniem jednak zdolności do pełnienia innego rodzaju służby wojskowej, lub wskutek przeniesienia do innego rodzaju wojska, zostali wyłączeni z personelu latającego aeronautyki wojska lub marynarki wojennej, — nie mają natomiast zastosowania do wojskowych zawodowych, wykluczonych z personelu latającego aeronautyki wojska lub marynarki wojennej w myśl przepisów, wydanych przez Ministra Spraw Wojskowych.

Art. 54.

W razie przyznania uposażenia emerytalnego z doliczeniem do wysługi emerytalnej lat w myśl art. 12 niniejszej ustawy ma Minister Spraw Wojskowych odnośnie do zawodowych oficerów, zaś dowódca okręgu

korpusu odnośnie do zawodowych podoficerów wojska, dowódca Korpusu Ochrony Pogranicza odnośnie zawodowych podoficerów Korpusu Ochrony Pogranicza, a szef Kierownictwa Marynarki Wojennej odnośnie zawodowych podoficerów i szeregowców marynarki wojennej, zarządzać co najmniej 2 razy w okresach trzechletnich w przeciągu sześciu lat od dnia przeniesienia w stan spoczynku ponowne zbadanie emeryta przez komisję wojskowo-lekarską w celu stwierdzenia stopnia utraty zdolności do pracy zarobkowej i ewentualnego odliczenia przyznanych dodatkowo lat do emerytury z art. 12 niniejszej ustawy.

Emeryt, któremu odliczono w myśl powyższego ustępu przyznane dodatkowo lata, a który nie może być przyjęty zpowrotem do służby wojskowej—otrzymuje uposażenie emerytalne w wymiarze nie niższym jednak od 40% (art. 19).

Art. 55.

Emerytowany zawodowy wojskowy, który wskutek podeszłego wieku lub wskutek złego stanu zdrowia potrzebuje szczególnej opieki, jakiej nie znajduje w rodzinie, a przytem nie ma oprócz emerytury innych źródeł utrzymania, może być umieszczony w domu inwalidów.

Art. 56.

Emerytowany zawodowy wojskowy umysłowo chory, nie mający oprócz emerytury innych źródeł utrzymania, może być umieszczony w państwowych zakładach leczniczych cywilnych, względnie wojskowych, jeżeli władze, określone w rozporządzeniu Rady Ministrów, wydanem na mocy art. 14 niniejszej ustawy, stwierdzą potrzebę tego, jako też okoliczność, że jest pozbawiony szczególnej opieki.

Emerytowani zawodowi wojskowi, którzy wskutek działań wojennych lub nieszczęśliwego wypadku, pozostającego w ścisłym związku ze służbę wojskową, bez własnej winy doznali uszkodzeń cielesnych lub stali się chorymi, posiadają prawo do leczenia, protezowania i wszelkich świadczeń w zakresie opieki społecznej, przewidzianych w obowiązującem ustawodawstwie względem inwalidów wojennych.

Emerytowani zawodowi wojskowi, którzy z przyczyn, wymienionych w ustępie poprzednim, utracili bez własnej winy trwale co najmniej 95% zdolności do zarobkowania i wskutek kalectwa lub choroby potrzebują nieodzownie stałej opieki innych osób, otrzymują w granicach art. 19 ustawy dodatek w wysokości 25% uposażenia w służbie czynnej, stanowiącego podstawę wymiaru emerytury (art. 17 ustawy).

Art. 57.

Emerytowany zawodowy wojskowy, umieszczony w domu inwalidów, względnie w zakładzie dla umysłowo chorych, otrzymuje na koszt Państwa mieszkanie, utrzymanie, odzienie, opiekę lekarską i usługę.

Przez czas przebywania emeryta w domu dla umysłowo chorych wstrzymuje się wypłatę uposażenia emerytalnego, a przez czas przebywania w domu inwalidów wypłaca się emerytowi 5% uposażenia emerytalnego.

Art. 58.

Żonie i dzieciom takiego emeryta (art. 57) przysługuje za czas jego pobytu w domu inwalidów, względnie w zakładzie dla umysłowo chorych, prawo do zaopatrzenia wdowiego, względnie sierocego, obliczonego według ust. 1 art. 61, względnie 62 niniejszej ustawy przy zachowaniu zasad art. 60.

Art. 59.

Emerytowany zawodowy wojskowy ma prawo korzystania z ulg leczniczych, jako to z bezpłatnej porady w ambulatorjach wojskowych lekarskich, bezpłatnego pobierania lekarstw, z leczenia szpitalnego w szpitalach wojskowych na warunkach, przysługujących wojskowym zawodowym w stanie czynnym, jako też prawo korzystania z ulg w sezonowych opłatach w razie kuracji w państwowych zakładach kąpielowych i uzdrowiskach, przy zachowaniu warunków, dotyczących zawodowych wojskowych w stanie czynnym.

Ponadto władna będzie Rada Ministrów przyznawać emerytowanym wojskowym ulgi w przejazdach państwowemi środkami komunikacyjnemi i inne ulgi, przyznawane wojskowym zawodowym w stanie czynnym.

TYTUŁ III.

ZAOPATRZENIE RODZIN, POZOSTAŁYCH PO FUNKCJONARJUSZACH PAŃSTWOWYCH I PO ZAWODOWYCH WOJSKOWYCH.

Art. 60.

Prawo do pensji wdowiej, tudzież do pensji sierocej, jest prawem pochodnem, zależnem od nabycia praw emerytalnych przez męża, względnie ojca.

Pensję wdowią po zawodowym wojskowym oblicza się według wymiaru dla samotnych.

W razie śmierci funkcjonarjusza państwowego lub zawodowego wojskowego w warunkach, określonych w punktach 1 i 2 art. 9 pozostałe po nich wdowy i sieroty nabywają również prawo do pensji wdowiej, względnie sierocej.

Art. 61.

Pensja wdowia wynosi 50% (pięćdziesiąt procent) kwoty uposażenia emerytalnego, które zmarły mąż pobierał, względnie tego, do którego w chwili śmierci miałby prawo.

Pensja wdowia po funkcjonarjuszu państwowym, względnie zawodowym wojskowym, poległym lub zmarłym wskutek działań wojennych, wynosi 50% (pięćdziesiąt procent) pełnego uposażenia w stanie czynnym zmarłego męża, służącego za podstawę wymiaru uposażenia emerytalnego w myśl art. 17 niniejszej ustawy.

Wdowie i sierotom po funkcjonarjuszu państwowym lub zawodowym wojskowym, zmarłym z przyczyn, wymienionych w art. 9 punkt 2 lit. a) do c) niniejszej ustawy, dolicza się przy wymiarze pensji wdowiej i sierocej 10 lat do wysługi emerytalnej zmarłego męża względnie ojca w granicach art. 19 ustawy.

Postanowienie ustępu drugiego art. 12 niniejszej ustawy ma analogiczne zastosowanie do pensji wdowiej i sierocej.

Przy wymiarze pensyj wdowom i sierotom po zawodowych wojskowych, zaliczonych do niższych klas specjalności personelu latającego aeronautyki wojska lub marynarki wojennej, którzy w czasie lotów służbowych ulegli niezawinionemu śmiertelnemu wypadkowi, Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Skarbu może wliczyć do podstawy wymiaru uposażenia emerytalnego, do którego zmarły zawodowy wojskowy miałby prawo, dodatek aeronautyczny, przywiązany do danej specjalności i klasy.

Czasowe zmniejszenie uposażenia emerytalnego funkcjonarjusza państwowego w drodze dyscyplinarnej nie wpływa na wysokość pensji wdowiej i sierocej.

Art. 62.

Prawo do pensji sierocej nabywa się po ojcu.

Pensja ta wynosi:

a) dla każdego dziecka, jeżeli wdowa żyje i w chwili śmierci funkcjonarjusza państwowego, względnie zawodowego wojskowego, miała prawo do pensji wdowiej — jedną czwartą część pensji wdowiej;

b) dla każdego dziecka, jeżeli wdowa nie żyje, lub też w chwili

śmierci męża nie miała prawa do pensji wdowiej, albo też później to prawo utraciła—połowę pensji wdowiej;

c) dla jedynej sieroty bez ojca i matki lub dla jedynej sieroty bez ojca, w razie niepobierania przez matkę pensji wdowiej—$^2/_3$ pensji wdowiej.

Jeżeli wdowa nie pobiera pensji wdowiej z powodu pobierania emerytury za własną służbę państwową, sierotom służy prawo do pensji według postanowień punktu a) artykułu niniejszego.

Art. 63.

Prawo do pensji sierocej może być również nabyte po matce.

Jeżeli sierota nabyła prawo do pensji po ojcu i po matce, wypłaca się sierocie pensję wyższą.

Sierota nabywa prawo do pensji po matce za życia ojca w razie jego niezdolności do pracy i niemożności zapewnienia jej utrzymania.

Pensja sieroca po matce wynosi $^1/_4$ uposażenia emerytalnego matki.

Art. 64.

Łączna kwota pensyj sierocych bez względu na ilość dzieci nie może sama, ani łącznie z pensją wdowią przekraczać wysokości uposażenia emerytalnego, które zmarły funkcjonarjusz państwowy, względnie zawodowy wojskowy, faktycznie pobierał, lub do którego miałby prawo w chwili śmierci.

W razie jeżeli suma pensyj sierocych sierot, których matka żyje, i sierot bez matki łącznie z pensją wdowią przekracza wysokość uposażenia emerytalnego, które zmarły funkcjonarjusz państwowy, względnie zawodowy wojskowy, pobierał, lub do którego miał prawo w chwili śmierci—należy zmniejszyć proporcjonalnie pensje sieroce.

Art. 65.

Gdy mianowanie lub awans zmarłego zawodowego wojskowego na wyższy stopień nastąpiło po jego śmierci, pozostałe po nim osoby, uprawnione do zaopatrzenia, otrzymują pensję, odpowiadającą nadanemu wyższemu stopniowi zmarłego.

Art. 66.

Postanowienia art. 27, 33 i 34 mają analogiczne zastosowanie do wdów i sierot po funkcjonarjuszach państwowych, a postanowienia art. 46 do wdów i sierot po zawodowych wojskowych.

Art. 67.

Żony i dzieci funkcjonarjuszów państwowych, powołanych do służby wojskowej na skutek mobilizacji, jako też zawodowych wojskowych, którzy zaginęli na terenie działań wojennych, otrzymują od dnia 1 miesiąca, następującego po utracie prawa do uposażenia w służbie czynnej w myśl obowiązujących przepisów tymczasowe zaopatrzenie emerytalne w wysokości należnego im ewentualnie stałego zaopatrzenia według zasad ust. 1 art. 61, względnie 62 niniejszej ustawy.

Gdy na podstawie towarzyszących zaginieniu okoliczności istnieje uzasadnione podejrzenie, że zachodzi wypadek dezercji, postanowienia niniejszego artykułu nie mają zastosowania do czasu stwierdzenia, że wypadek dezercji nie zachodzi.

Postanowienia niniejszego artykułu mają odpowiednie zastosowanie do żon i dzieci funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych, zatrudnionych w służbie bezpieczeństwa lub służbie granicznej.

Art. 68.

W razie odnalezienia się zaginionego potrąca się przy wypłacie zaległego uposażenia kwotę, wypłaconą jego żonie i dzieciom tytułem tymczasowego zaopatrzenia.

W razie nieodnalezienia się zaginionego w ciągu dwóch i pół lat, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym podpisano preliminarja pokojowe, żona, względnie dzieci, powinny przed końcem tego terminu przedłożyć orzeczenie sądowe, uznające zaginionego za zmarłego, względnie orzeczenie sądowe, że dowód śmierci należy uważać za ustalony, w przeciwnym bowiem wypadku tymczasowe zaopatrzenia zostają wstrzymane. Orzeczenie to służy za podstawę przy rozpatrywaniu przyznania stałego zaopatrzenia.

Art. 69.

Wdowa nie ma prawa do pensji:

a) jeżeli małżeństwo zostało zawarte przez emeryta;

b) jeżeli wspólność małżeńska została sądownie rozdzielona bez obowiązku męża do utrzymania żony.

Dzieci, pozostałe z małżeństwa, zawartego przez emeryta, nie mają prawa do pensji sierocej.

Art. 70.

Prawo do otrzymywania pensji wdowiej i sierocej rozpoczyna się z pierwszym dniem miesiąca, następującego po tym miesiącu, za który zmarły funkcjonarjusz państwowy, względnie zawodowy wojskowy (eme-

ryt), pobrał ostatnio należne mu uposażenie w służbie czynnej (uposażenie emerytalne). Dla sierot, które przyszły na świat po tym terminie, prawo do pensji rozpoczyna się od pierwszego dnia miesiąca po urodzeniu.

Jeżeli żądanie przyznania pensji wdowiej lub sierocej nie zostało zgłoszone w ciągu jednego roku od dnia śmierci męża, względnie ojca lub matki, należy przyznać pensję wdowią lub sierocą od pierwszego dnia miesiąca po dniu zgłoszenia.

Właściwa władza naczelna w porozumieniu z Ministrem Skarbu może przyznać pensję wdowią i sierocą od terminu, ustalonego w ustępie 1 niniejszego artykułu, jeżeli osoby uprawnione wykażą, iż zaszły ważne okoliczności, które uniemożliwiły im wcześniejsze zgłoszenie żądania o zaopatrzenie.

Pensje wdowie i sieroce wymierzone i przyznane, a niepodjęte w ciągu pięciu lat, liczonych od chwili płatności danego zaopatrzenia przepadają na rzecz Skarbu Państwa. Właściwa władza naczelna w porozumieniu z Ministrem Skarbu, w przypadkach, zasługujących na uwzględnienie, może czynić wyjątki od powyższej zasady.

Art. 71.

Pensje wdowie i sieroce płatne są miesięcznie zgóry.

Art. 72.

Prawo do pensji wdowiej, względnie sierocej, gaśnie:

a) w razie śmierci wdowy lub sieroty — z końcem tego miesiąca, w którym śmierć nastąpiła;
b) w razie ukończenia przez sierotę 18 roku życia, lub też wcześniejszego zawarcia związku małżeńskiego;
c) gdy wdowa, względnie sierota, została prawomocnie skazana za czyn karygodny, a skazanie pociąga za sobą utratę prawa do zaopatrzenia wdowiego, względnie sierocego.

Sierotom, odbywającym studja w zakładach naukowych, przyznaje się pensję sierocą z powyższemi zastrzeżeniami na każdy rok szkolny aż do ukończenia studjów, nie dłużej jednak, niż do ukończenia 24 roku życia.

W wyjątkowych, na szczególne uwzględnienie zasługujących, wypadkach może właściwa władza naczelna w porozumieniu z Ministrem Skarbu zezwolić na dalsze pobieranie, względnie przy niezdolności do pracy na przyznanie pensji sierocej także po ukończeniu 18, względnie 24 roku życia.

Art. 73.

Prawo do pobierania pensji wdowiej lub sierocej nie przysługuje:

a) na czas przebywania przez okres dłuższy niż pół roku poza granicami Państwa, względnie Wolnego Miasta Gdańska, bez zezwolenia właściwej władzy naczelnej, udzielonego w porozumieniu z Ministrem Skarbu;

b) w razie utraty obywatelstwa polskiego, z wyjątkiem równoczesnego przyjęcia obywatelstwa gdańskiego;

c) na czas pobierania zaopatrzenia z tytułu śmierci męża (ojca) na zasadzie innych ustaw, o ile świadczenia te płyną ze Skarbu Państwa; postanowienie to nie ma zastosowania do wdów po weteranach powstań narodowych, które otrzymują zaopatrzenie na mocy ustawy z dnia 23 marca 1922 r. (Dz. U. R. P. № 26, poz. 212);

d) na czas zajmowania przez sierotę jakiegokolwiek stanowiska w służbie państwowej lub samorządowej, do którego przywiązane jest stałe uposażenie;

e) na czas uwzględnienia sieroty przy wymiarze uposażenia funkcjonarjusza państwowego, względnie zawodowego wojskowego (ojczyma, matki, macochy);

f) w razie wstąpienia do klasztoru.

W przypadkach, przewidzianych w niniejszym artykule, wypłaca się zaopatrzenie emerytalne od dnia pierwszego miesiąca, następującego po usunięciu przyczyn, wymienionych w tym artykule, nie wcześniej jednak niż od dnia pierwszego miesiąca, następującego po zgłoszeniu się o zaopatrzenie.

Art. 74.

Wdowa po funkcjonarjuszu państwowym, względnie zawodowym wojskowym, która weszła ponownie w związek małżeński, otrzymuje na prośbę albo jednorazową odprawę wzamian za pobieraną pensję wdowią, albo zachowuje prawo do pensji wdowiej na wypadek ponownego owdowienia.

Zgłoszenie o odprawę winno nastąpić w ciągu trzech miesięcy od dnia zawarcia ponownego małżeństwa.

Odprawa wynosi dla wdów w wieku do 45 lat życia dwuletnią, powyżej zaś tego wieku jednoroczną kwotę pensji wdowiej.

Wdowa, która wyszła zamąż za obywatela państwa obcego, otrzymuje odprawę tylko wtenczas, jeżeli ustawodawstwo państwa, którego

jej mąż jest obywatelem, udziela wdowom odprawy, jeżeli wychodzą zamąż za obywatela Państwa Polskiego.

Art. 75.

Wdowa po funkcjonarjuszu państwowym, względnie zawodowym wojskowym, która z tytułu zajmowania stanowiska w służbie państwowej nabyła własne prawa emerytalne, może otrzymać tylko jedno zaopatrzenie według swego wyboru.

Art. 76.

Wdowa po funkcjonarjuszu państwowym, względnie zawodowym wojskowym, który zmarł w czynnej służbie przed uzyskaniem prawa do emerytury, otrzymuje jednorazową odprawę w wysokości połowy kwoty rocznego uposażenia, służącego za podstawę wymiaru uposażenia emerytalnego zmarłego.

W tej samej wysokości otrzymują odprawę sieroty bez ojca i matki w wieku poniżej 18 roku życia po ojcu, względnie po matce, o ile ci nie nabyli prawa do emerytury, z tem ograniczeniem, że równocześnie można otrzymać tylko jedną odprawę.

Taką samą odprawę należy przyznać sierotom bez ojca i matki w przypadku, określonym w ustępie przedostatnim art. 72 przyczem postanowienie ostatniego ustępu art. 72 niniejszej ustawy ma również zastosowanie.

Sierotom wypłaca się odprawę niepodzielnie.

Sierotom, pochodzącym z różnych małżeństw tego samego funkcjonarjusza, względnie zawodowego wojskowego, wypłaca się odprawę tylko wtedy, jeżeli pozostała po nim wdowa nie skorzystała z prawa tego, albo z prawa tego zrezygnowała na rzecz sierot.

Art. 77.

Wdowy lub sieroty po funkcjonarjuszach państwowych lub zawodowych wojskowych zmarłych w służbie czynnej, mają prawo do zwrotu kosztów jednorazowego przesiedlenia się z miejsca dotychczasowego zamieszkania do przyszłego miejsca zamieszkania, które obiorą sobie w kraju lub na obszarze w. m. Gdańska, według przepisów, normujących sprawę należności za przeniesienia z urzędu w służbie czynnej. Natomiast do wdów, sierot po funkcjonarjuszach państwowych lub zawodowych wojskowych, którzy zmarli w ciągu roku po przeniesieniu w stan spoczynku, a przed dokonaniem przesiedlenia, przewidzianego w art. 21 ustawy, znajduje zastosowanie ustęp 1 tegoż art. 21 ustawy. Pozatem do wdów i sierot mają analogiczne zastosowanie ust. 2 i 3 art. 21.

Art. 78.

W razie śmierci emeryta należy się wdowie, która pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, niezależnie od zaopatrzenia, względnie odprawy (art. 60, względnie 76), pośmiertne w wysokości trzymiesięcznego uposażenia, pobieranego ostatnio przez zmarłego.

Pod temi samemi warunkami w tej samej wysokości należy się pośmiertne w razie śmierci funkcjonarjuszki w stanie spoczynku wdowcowi.

W braku wdowy (wdowca), uprawnionej (ego) do pośmiertnego, należy się pośmiertne w tej samej wysokości niepodzielnie dzieciom ślubnym uprawnionym i pasierbom zmarłego, o ile zmarły je utrzymywał. W braku wyżej wymienionych członków rodziny można zwrócić udowodnione koszty leczenia i pogrzebu do wysokości pośmiertnego innym krewnym lub osobom postronnym, jeżeli zmarły nie pozostawił majątku ruchomego lub nieruchomego, wystarczającego na pokrycie tych kosztów.

Art. 79.

Postanowienia art. 36 mają analogiczne zastosowanie do wdów i sierot po funkcjonarjuszach państwowych, względnie zawodowych wojskowych z tą różnicą, że wdowa i sieroty otrzymują w każdym razie powstałą różnicę za czas nieobjęty obliczeniem z powodu późniejszego przedstawienia dokumentów dotyczących zmarłego męża, względnie ojca.

Art. 80.

Wdowom po funkcjonarjuszach państwowych, względnie zawodowych wojskowych wyznania mahometańskiego, jeżeli pozostało ich dwie lub więcej po jednej i tej samej osobie, przyznaje się do równego podziału pensję wdowią według norm, przypadających na jedną wdowę.

Sieroty po takich funkcjonarjuszach państwowych, względnie zawodowych wojskowych, zrodzone z prawnych żon, uważa się za równouprawnione pod względem zaopatrzenia emerytalnego i wyznacza się im pensje sieroce według norm niniejszej ustawy do równego podziału.

Postanowienia art. 64 mają analogiczne zastosowanie do przypadków, o których mowa w niniejszym artykule.

TYTUŁ IV.

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE.

Rozdział I.

Postanowienia wspólne.

Art. 81.

Funkcjonarjuszom, którzy przed wstąpieniem do służby państwowej polskiej, oraz zawodowym wojskowym, którzy przed wstąpieniem do wojska polskiego, pozostawali na służbie jednego z byłych państw zaborczych, jako też w służbie byłego Wydziału Krajowego Galicyjskiego, lub też którzy byli nauczycielami publicznych szkół ludowych lub wydziałowych i przechodzą w stan spoczynku ze służby państwowej polskiej, względnie ze służby w wojsku polskiem—wlicza się do wysługi emerytalnej pełną ilość lat służby w b. państwie zaborczem, podlegającą zaliczeniu według ustaw emerytalnych odnośnego państwa zaborczego, a względnie według ustaw krajowych galicyjskich, z zastrzeżeniem, że sposób zaliczania czasu tego do wysługi emerytalnej nie może być korzystniejszy, aniżeli w służbie państwowej polskiej, względnie w wojsku polskiem, na mocy niniejszej ustawy tudzież lata służby państwowej polskiej. Czas piastowania mandatu poselskiego lub senatorskiego przed wejściem w życie niniejszej ustawy zalicza się przytem do emerytury.

Fukcjonarjuszom państwowym i zawodowym wojskowym, którzy służyli czynnie w czasie trwania mocy obowiązującej ustaw z dnia 28 lipca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 70, poz. 466) i z dnia 5 sierpnia 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 68, poz. 616), a którzy przed wstąpieniem do służby państwowej, względnie wojskowej, pełnili służbę samorządową w Państwie Polskiem, zaliczalną do wysługi emerytalnej w myśl punktu d) art. 15 ustawy z dnia 28 lipca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 70, poz. 466), względnie punktu a) art. 12 ustawy z dnia 5 sierpnia 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 68, poz. 616), zalicza się do wysługi emerytalnej czas tej służby samorządowej pod warunkami, określonemi w wymienionych ustawach.

Końcowe daty służby w b. państwach zaborczych ustali rozporządzenie Rady Ministrów.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zaliczy do wysługi emerytalnej lata udowodnionej pracy nauczycielskiej tym byłym zawodowym nauczycielom polskich szkół prywatnych w b. zaborze rosyjskim, którzy, posiadając odpowiednie kwalifikacje, wstąpili do służby

państwowej polskiej w zawodzie nauczycielskim i pozostają na służbie w dniu 1 października 1923 r. i ze służby tej przechodzą w stan spoczynku, a to pod warunkiem, iż w ciągu pół roku, licząc od dnia ogłoszenia niniejszej ustawy, przedłożą Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wystarczające dowody swej pracy nauczycielskiej w wymiarze co najmniej 14 godzin tygodniowo.

Art. 82.

Emerytowani funkcjonarjusze państwowi i emerytowani wojskowi b. państw zaborczych, przeniesieni w stały stan spoczynku, tudzież emerytowani nauczyciele publicznych szkół powszechnych i wydziałowych, jeżeli są obywatelami polskimi w myśl art. 2 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. R. P. Nr. 7 poz. 44) jak również jeżeli uznani zostali w myśl art. 3 tejże ustawy za obywateli Państwa Polskiego — otrzymują uposażenie emerytalne do wysokości 75% tego uposażenia, które należałoby się im według norm art. 19 od podstawy wymiaru, określonej w art. 17 niniejszej ustawy, z zastrzeżeniem, że sposób zaliczania do wysługi emerytalnej czasu służby w b. państwach zaborczych nie może być korzystniejszy, aniżeli w służbie państwowej polskiej, względnie w wojsku polskiem, na mocy niniejszej ustawy.

Rada Ministrów będzie władna na wniosek Ministra Skarbu podwyższyć zaopatrzenie emerytalne do pełnego wymiaru wedle norm art. 19 od podstawy wymiaru, określonej w art. 17 niniejszej ustawy, tak pewnym kategorjom emerytów, jako też poszczególnym osobom, które, pełniąc służbę w b. państwach zaborczych, zasłużyły się dla Narodu i Państwa Polskiego. Wysokość jednak zaopatrzenia emerytalnego nie może przekraczać procentowo tych norm uposażenia, do których miały prawo wspomniane osoby wedle odnośnych ustaw b. państw zaborczych.

Sprawę podporządkowania tych emerytów przepisom dyscyplinarnym, obowiązującym funkcjonarjuszów państwowych, ureguluje rozporządzenie Rady Ministrów, które ustanowi kary dyscyplinarne i tok postępowania.

Kary te mogą być również stosowane w postępowaniu dyscyplinarnem za czyny, popełnione w czasach rządów zaborczych, a zwrócone przeciw interesom Narodu Polskiego.

Art. 83.

Zaszeregowanie emerytów do poszczególnych grup nastąpi na zasadzie rozporządzenia Rady Ministrów.

Art. 84.

Funkcjonarjusze państwowi i zawodowi wojskowi, jako też pobierający w dniu 1 października 1923 r. zaopatrzenie emerytalne ze Skarbu Państwa emeryci (wdowy i sieroty), którzy byli członkami kas emerytalnych lub innych kas zaopatrzenia, albo opłacali składki emerytalne do kas b. państw zaborczych jeśli udowodnią, że praw, z tego tytułu im przysługujących, nie zrealizowali w b. państwach zaborczych, będą mogli korzystać z uprawnień, wynikających z niniejszej ustawy, jedynie pod warunkiem poprzedniego ustąpienia na rzecz Skarbu Państwa wszelkich praw, przysługujących im z tytułu uczestnictwa w tych kasach, względnie opłacania składek emerytalnych.

Funkcjonarjuszom państwowym i zawodowym wojskowym (wdowom i sierotom), którzy w całości lub w części zrealizowali swe prawa do powyższych kas i przeszli do służby państwowej polskiej, dolicza się do wysługi emerytalnej czas służby, za który podjęli składki, pod warunkiem wpłacenia do Skarbu Państwa kwot, pobranych z tych źródeł wedle kursu, który ustali rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej.

Postanowienia ustępu 1 niniejszego artykułu mają analogiczne zastosowanie do wdów i sierot po tych funkcjonarjuszach i wojskowych zawodowych b. państw zaborczych, którzy podnieśli swoje osobiste składki emerytalne, lecz pozostawili składki na rachunku żon i dzieci.

Art. 85.

Przerwy w służbie (art. 10), zaszłe przed wejściem w życie niniejszej ustawy — nie stoją na przeszkodzie zaliczeniu poprzedniego czasu służby. Postanowienie to nie narusza jednak przepisów b. państw zaborczych o zaliczalności lat do wysługi emerytalnej z wyjątkiem przypadków, dotyczących zwolnienia ze służby z przyczyny natury politycznej.

Art. 86.

Z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy emerytowanym funkcjonarjuszom państwowym i zawodowym wojskowym, tudzież pozostałym po nich wdowom i sierotom, którzy przeszli w stan spoczynku w czasie trwania mocy obowiązującej ustawy z dnia 28 lipca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 70, poz. 466) i z dnia 5 sierpnia 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 68, poz. 616), wymierza się zaopatrzenie emerytalne w myśl art. 17 i 19 względnie 60, 61 ust. 1 i 62 niniejszej ustawy przy zastosowaniu art. 83 niniejszej ustawy.

Postanowienia artykułów: 3, 4, 5, 6, 8, 22 ust. 2 i 3, 23, 24, 25, 27, 33 ust. 1, 34, 41, 43, 46, 60 ust. 1, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 78 i 80 niniejszej ustawy mają do tych osób analogiczne zastosowanie.

Art. 87.

Wdowy i sieroty po emerytowanych funkcjonarjuszach państwowych, względnie po emerytowanych zawodowych wojskowych b. państw zaborczycn, jeżeli posiadają obywatelstwo polskie w myśl art. 2 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. R. P. Nr. 7, poz. 44), jak również jeżeli uznane zostały w myśl art. 3 tejże ustawy za obywateli Państwa Polskiego — otrzymują pensję wdowią, względnie sierocą, w wysokości, określonej w ust. 1 art. 61, względnie 62, od zaopatrzenia emerytalnego, określonego w art. 82, przy zastosowaniu postanowień art. 83 niniejszej ustawy.

Odnośnie przyznania i wymiaru pensyj wdowich i sierocych, jako też prawa wnoszenia zażaleń przeciw przyznaniu i wymiarowi mają analogiczne zastosowania postanowienia art. 93 niniejszej ustawy.

Art. 88.

Postanowienia art. 5 niniejszej ustawy nie mają zastosowania do zapowiedzeń i zajęć, powstałych z jakiegokolwiek tytułu przed 1 października 1921 r.

Art. 89.

Postanowienia artykułów 2, 3, 4, 5, 6, 8, 16, 17, art. 19 i ust. 2 i 3 art. 22, punkt 1 i 2 art. 23, artykułów 24, 25, 27 i ustępu 1 art. 33, tudzież artykułów 34, 41, 46, 84 i 88 mają analogiczne zastosowanie do emerytów, funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych byłych państw zaborczych, którym na mocy przepisów niniejszej ustawy służy prawo do uposażenia emerytalnego ze Skarbu Państwa.

Ust. 1 art. 60 i ustęp 1 art. 61, artykuły 62, 63, 64, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 78 i 80, jak również postanowienia artykułów, wymienionych w ust. 1, z wyjątkiem przepisów art. 25, stosują się analogicznie do wdów i sierot po osobach, wymienionych w 1 ustępie.

Art. 90.

Wszyscy emerytowani funkcjonarjusze państwowi i emerytowani wojskowi b. państw zaborczych, jako też wdowy i sieroty po nich, którzy nie zgłosili jeszcze swych praw emerytalnych—powinni w celu uzy-

skania zaopatrzenia emerytalnego według postanowień niniejszej ustawy wnieść pisemne zgłoszenia do końca kwietnia 1934 r. W tym wypadku wypłaca się zaopatrzenie emerytalne od dnia 1 miesiąca po zgłoszeniu się; późniejsze zgłoszenia o zaopatrzenie mogą być uwzględniane jedynie na podstawie art. 8 niniejszej ustawy.

Art. 91.

Termin przedłożenia orzeczenia sądowego, ustalony w art. 68 niniejszej ustawy, przedłuża się dla pozostałych po zaginionych w wojnie polsko - bolszewickiej do końca 9 miesiąca, licząc od dnia ogłoszenia niniejszej ustawy.

Rozdział II.

Postanowienia, dotyczące wyłącznie funkcjonarjuszów państwowych.

Art. 92.

Postanowienia art. 37 niniejszej ustawy nie mają zastosowania do funkcjonarjuszów państwowych, którzy przeszli w stan spoczynku przed wejściem w życie niniejszej ustawy.

Postanowienia art. 105 ust. 1, 2 i 5 mają zastosowanie do funkcjonarjuszów państwowych.

Art. 93.

B. funkcjonarjuszom państwowym, którym nie przyznano dotychczas emerytury, względnie emerytom państw zaborczych, przyznają i wymierzają uposażenie emerytalne w myśl art. 82 niniejszej ustawy właściwe władze II instancji w porozumieniu z odnośną izbą skarbową.

Przyznane już w Państwie Polskiem uposażenie emerytalne przerachują te władze II instancji, które je przyznały, względnie przerachowały w myśl ustawy z dnia 28 lipca 1921 r. (Dz.U.R.P. Nr. 70, poz. 466).

Dotychczas przez władze naczelne przyznane, względnie przerachowane w myśl ustawy z dnia 28 lipca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 70, poz. 466), uposażenia emerytalne funkcjonarjuszów, względnie emerytów b. państw zaborczych, przerachują właściwe władze II instancji w porozumieniu z odnośną izbą skarbową.

Przeciw wymiarowi uposażenia emerytalnego służy emerytowi prawo zażalenia do właściwej władzy naczelnej w ciągu dni 30.

Postanowienia art. 34 mają w tym przypadku analogiczne zastosowanie.

Art. 94.

Funkcjonarjuszom państwowym, pozostającym na służbie w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy, dolicza się przy wymiarze uposażenia emerytalnego czas studjów wyższych w myśl art. 37 punktu 3 ust. 2 niniejszej ustawy.

Art. 95.

Funkcjonarjuszom b. państw zaborczych przed dniem 1 października 1923 r., nie przyjęci do służby w Państwie Polskiem dla braku etatu, jeżeli są obywatelami polskimi w myśl art. 2 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. R. P. Nr. 7, poz. 44), jak również jeżeli uznani zostali w myśl art. 3 tejże ustawy za obywateli Państwa Polskiego, jeżeli dotychczas nie wymierzono im uposażenia emerytalnego ze Skarbu Państwa Polskiego, uzyskują prawo do zrealizowania nabytych w b. państwach zaborczych praw emerytalnych dopiero po nastaniu warunków, określonych w art. 28 niniejszej ustawy.

Art. 96.

Emerytowanych funkcjonarjuszów b. państw zaborczych, którzy nie wysłużyli pełnych lat służby i nie przekroczyli 50 lat życia, a pobierają emeryturę ze Skarbu Państwa Polskiego, może wezwać Minister Skarbu lub właściwa władza naczelna do poddania się badaniu lekarza urzędowego w celu stwierdzenia ich zdolności, celem powołania ich do służby w jakimkolwiek resorcie. Jeśli emeryt wezwaniu tak do poddania się badaniu lekarskiemu, jak do objęcia służby zadość nie uczyni — traci prawo do emerytury.

Art. 97.

Funkcjonarjuszom państwowym, którzy przed wstąpieniem do służby państwowej polskiej pełnili ustawowo niepoliczalną do wysługi emerytalnej służbę państwową albo samorządową, lub oddawali się pracy zawodowej, a którym na zasadzie ustaw o uposażeniu z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 429 do 436), na podstawie ustawy z dnia 13 lutego 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 224), lub na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 368) zaliczono czas tej służby lub pracy do dodatku za wysługę lat, dodatku starszeństwa, dodatku za trzechlecia — zalicza się do wysługi emerytalnej za każdy kalendarzowy rok służby państwowej polskiej, zaliczalnej do emerytury, rok zakwalifikowanej służby względnie pracy zawodowej, przytem, o ile okres podlegające

zaliczeniu służby względnie pracy zawodowej jest krótszy, aniżeli okres służby w Państwie Polskiem, zalicza się cały okres zakwalifikowanej służby względnie pracy zawodowej.

Właściwa władza naczelna w porozumieniu z Ministrem Skarbu może ponadto doliczyć do wysługi emerytalnej okres zakwalifikowanej służby względnie pracy zawodowej w stosunku korzystniejszym lub nawet w całości, co najwyżej jednak w ilości 20 lat.

Właściwa władza naczelna za zgodą Ministra Skarbu może zaliczyć do wysługi emerytalnej okresy pracy kontraktowej w służbie państwowej, oraz inne okresy służby lub pracy zawodowej, za które Skarbowi Państwa zostały przekazane rezerwy premjowe na podstawie art. 44 ustawy z dnia 10 czerwca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 370), w razie zaś niezaliczenia tych okresów uzyskana za danego funkcjonarjusza rezerwa premjowa winna mu być zwrócona.

Art. 98.

Pod warunkiem uiszczenia opłaty emerytalnej lub otrzymania składek ubezpieczeniowych (art. 7 ustawy) właściwa władza naczelna w porozumieniu z Ministrem Skarbu może zaliczyć do wysługi emerytalnej:

a) profesorom wyższych uczelni okres pracy w zagranicznej szkole akademickiej, jeżeli czas tej pracy został zaliczony zgodnie z art. 6 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 24, poz. 204);

b) pomocniczym siłom naukowym okres pracy w tymże charakterze w zagranicznej szkole akademickiej;

c) nauczycielom przedmiotów zawodowych okres pracy zaliczony do służby nauczycielskiej w myśl art. 15 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr. 47, poz. 462);

d) funkcjonarjuszom państwowym nie więcej aniżeli 10 lat z czasu zasadniczo niepoliczalnej służby państwowej, samorządowej lub pracy zawodowej w Państwie Polskiem, względnie z czasu służby państwowej, samorządowej lub pracy zawodowej w państwie obcem, jeżeli okresy tej służby, czy też pracy nie zostały zaliczone do dodatku za wysługę lat, dodatku starszeństwa, dodatku za trzechlecia, na podstawie ustaw wymienionych w art. 97 ust. 1.

Rozdział III.

Postanowienia, dotyczące wyłącznie zawodowych wojskowych.

Art. 99.

Postanowienia niniejszej ustawy mają również zastosowanie do:

1) oficerów, chorążych i podoficerów, którzy pełniąc służbę w wojsku polskiem lub w polskich formacjach wojskowych, które zostały uznane przez Państwo, stali się przed terminem możności uzyskania charakteru i praw zawodowych wojskowych wojska polskiego trwale niezdolni do pracy zarobkowej wskutek przyczyn, wymienionych w punkcie 2 art. 9 niniejszej ustawy, a zaszłych w czasie tej służby, i którym w myśl art. 9 ustawy z dnia 18 marca 1921 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i ich rodzin, oraz o zaopatrzeniu rodzin po poległych i zmarłych, których śmierć znajduje się w związku przyczynowym ze służbą wojskową (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 195), przysługiwałoby prawo do dodatku dla ciężko poszkodowanych; do których osób postanowienie powyższe ma zastosowanie orzeka komisja, utworzona przez Ministra Spraw Wojskowych z udziałem delegata, mianowanego przez Ministra Skarbu; niezdolność do służby musi być stwierdzona przez komisję wojskowo-lekarską (art. 14);

2) wdów i sierot po wyżej wymienionych osobach, które zmarły wskutek przyczyn, wymienionych w punkcie 2 art. 9 niniejszej ustawy.

Wypłata zaopatrzenia emerytalnego dla osób, wymienionych w punkcie 1 niniejszego artykułu, następuje od pierwszego dnia miesiąca po wniesieniu podania, nie wcześniej jednak niż od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy. Wypłata zaopatrzenia emerytalnego dla osób, wymienionych w punkcie 2 niniejszego artykułu, następuje od pierwszego dnia miesiąca po wniesieniu podania, nie wcześniej jednak, niż od dnia 1 lipca 1923 r.

Art. 100.

Zawodowych wojskowych może do końca roku 1935 przenieść w stan spoczynku Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Ministra Spraw Wojskowych w jednym z następujących przypadków:

a) gdy zawodowy wojskowy uzyskał prawo do pełnego uposażenia emerytalnego,

b) gdy oficerowi zawodowemu do granicy wieku, przewidzianej ustawami o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów, brakuje nie więcej niż 7 lat.

Oficerowi, przeniesionemu w stan spoczynku w myśl pkt. b) niniejszego artykułu dolicza się do wysługi emerytalnej czas, jaki mu brakuje do granicy wieku, przewidzianej ustawami o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów.

Art. 101.

Zawodowym wojskowym, którzy przed wstąpieniem do wojska polskiego:

a) służyli w polskich formacjach wojskowych, które zostały uznane przez Państwo, zalicza się do czasu służby czynnej ewentualny czas przerwy między służbą w powyższych formacjach, a wstąpieniem do wojska polskiego, o ile jednak przerwa ta nie nastąpiła wcześniej, niż 1-go czerwca 1917 r., a wstąpienie do wojska polskiego po przerwie najpóźniej do końca 1920 r.;

b) pełnili ustawowo niepoliczalną do wysługi emerytalnej służbę państwową lub samorządową, lub oddawali się pracy zawodowej, zaliczonej na zasadzie obowiązujących przepisów do wysługi lat dolicza się do wysługi emerytalnej za każdy kalendarzowy rok służby w wojsku polskiem, zaliczalny do emerytury, rok służby względnie pracy zawodowej zaliczonej do wysługi lat, przyczem, o ile okres służby względnie pracy zawodowej jest krótszy, aniżeli okres służby w wojsku polskiem, zalicza się cały okres zakwalifikowanej służby względnie pracy zawodowej.

Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Skarbu może ponadto doliczyć do wysługi emerytalnej okres zakwalifikowanej służby względnie pracy zawodowej w stosunku korzystniejszym, lub nawet w całości, co najwyżej jednak w ilości 20 lat.

Do zawodowych wojskowych ma również analogiczne zastosowanie art. 98 niniejszej ustawy.

Art. 102.

Zawodowym wojskowym b. państw zaborczych, którzy wstąpili do służby w wojsku polskiem i zostali z urzędu zwolnieni bez ich winy, a nie uzyskali charakteru zawodowego wojskowego wojska polskiego, przyznaje się prawo do zaopatrzenia emerytalnego w wysokości 85% tego uposażenia, które należałoby się im według art. 19 od podstawy wymiaru, określonej w art. 17 i 20 niniejszej ustawy, a mianowicie:

a) o ile przesłużyli w wojsku polskiem co najmniej 12 miesięcy kalendarzowych i bądźto posiadają łącznej służby wojskowej w b. państwie zaborczem, zaliczalnej do emerytury i wojsku polskiem co najmniej 20 lat, obliczonych według czasu kalendarzowego, bądź też przeszli po przesłużeniu co najmniej takiej samej ilości lat służby, w stan spoczynku w b. państwie zaborczem, a to w Niemczech przed dniem 27 grudnia 1918 r. Austro-Węgrzech przed dniem 1 listopada 1918 r., a w Rosji przed dniem 1 listopada 1917 r. z prawem do emerytury;

b) bez względu na czas służby w wojsku polskiem, o ile posiadają w b. państwie zaborczem i wojsku polskiem co najmniej 10 lat rzeczywistej służby wojskowej, obliczonej według czasu kalendarzowego, i zwolnieni zostali wskutek trwałej niezdolności do służby, powstałej z przyczyn, związanych ze służbą w wojsku polskiem.

Trwała niezdolność do służby wojskowej, nabyta w wojsku polskiem, oraz związek przyczynowy ze służbą wojskową muszą być stwierdzone przez komisje wojskowo-lekarskie przy zwolnieniu ze służby wojskowej.

Do osób, wymienionych w niniejszym artykule, nie mają zastosowania postanowienia art. 11 i 12, jako też punktów b) i c), oraz trzy ostatnie ustępy art. 50 niniejszej ustawy.

Postanowienia ust. 2 art. 82 mają do osób, wyżej wymienionych analogiczne zastosowanie.

Art. 103.

Zawodowym wojskowym b. państw zaborczych, którym przyznano w b. państwach zaborczych, a mianowicie w Niemczech przed dniem 27 grudnia 1918 r., Austro-Węgrzech przed dniem 1 listopada 1918 r., a w Rosji przed dniem 1 listopada 1917 r. dożywotni dar z łaski, a którzy przesłużyli co najmniej 12 miesięcy w wojsku polskiem, może Minister Spraw Wojskowych za zgodą Ministra Skarbu przyznać zaopatrzenie emerytalne pod warunkami i do wysokości, przewidzianej w art. 82.

Art. 104.

Zawodowym wojskowym b. państw zaborczych, którzy po przesłużeniu co najmniej 12 miesięcy w wojsku polskiem z powodów, od nich niezawinionych, zostali z wojska polskiego z urzędu zwolnieni, nie uzyskawszy charakteru zawodowego w wojsku polskiem, a nie posiadają łącznie ze służbą w wojsku polskiem 20 lat, lecz co najmniej 10 lat rzeczywistej służby wojskowej, obliczonej według czasu kalendarzowego,

przysługuje prawo do jednorazowej odprawy, o ile nie pozostają na służbie państwowej, samorządowej lub w instytucjach państwowych — według następujących zasad:

za 10 lat jednorazowa odprawa, biorac za podstawę wysokość jednorocznego uposażenia emerytalnego, określonego w art. 17 niniejszej ustawy według posiadanego rzeczywistego stopnia; za każdy następny ukończony rok rzeczywistej służby wojskowej, obliczonej według czasu kalendarzowego, dolicza się 10% wymienionej odprawy.

Zgłoszenie o odprawę należy wnieść w przeciągu sześciu miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 105.

Jako służbę w wojsku polskiem uważa się również służbę wojskową, odbytą w polskich formacjach wojskowych, uznanych przez Państwo, oraz odbytą przed dniem 1 sierpnia 1914 r. służbę w polskich organizacjach wojskowych.

Organizacje wojskowe, przewidziane w ust. 1 niniejszego artykułu określi rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych, a służba w nich będzie liczyć się do wysługi emerytalnej tym wojskowym zawodowym, którzy służyli w danej organizacji wojskowej, po ukończeniu 18 lat życia i z tejże organizacji przeszli do służby w polskiej formacji wojskowej lub armji zaborczej.

Do wysługi emerytalnej dolicza się służbę, odbytą w wojsku polskiem ochotniczo, lub kontraktowo przed osiągnięciem obywatelstwa Państwa Polskiego.

Służbę, określoną w powyższych ustępach niniejszego artykułu liczy się do wysługi emerytalnej, jeżeli nie zalicza się równocześnie z nią trwającej innej służby, studjów lub pracy zawodowej do wysługi emerytalnej.

Jako służbę wojskową w b. państwach zaborczych uważa się służbę wojskową, odbytą w Rosji przed dniem 1 listopada 1917 r., a w Austro-Węgrzech przed dniem 1 listopada 1918 r., a w Niemczech przed dniem 27 grudnia 1918 r.

Za emerytów b. państw zaborczych w rozumieniu niniejszej ustawy, uważa się zawodowych wojskowych, przeniesionych w stan spoczynku przez b. władze zaborcze, a to:

a) rosyjskie przed dniem 1 listopada 1917 r.,
b) austro-węgierskie przed dniem 1 listopada 1918 r.,
c) niemieckie przed dniem 27 grudnia 1918 r. — względnie tych b. zawodowych wojskowych b. państw zaborczych, którzy przed terminami wyżej wskazanemi w stan spoczynku nie byli przenie-

sieni, mieli jednak w myśl ustaw lub przepisów b. państw zaborczych prawo do zaopatrzenia emerytalnego z tytułu pełnej wysługi lat lub stwierdzonej trwałej niezdolności do służby.

Art. 106.

Postanowieniem art. 102, 103 i 104 mają zastosowanie do tych zawodowych wojskowych, którzy przed wstąpieniem do wojska polskiego nie utracili charakteru zawodowego wojskowego w b. państwie zaborczem i jeżeli są obywatelami polskimi w myśl art. 2 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. R. P. Nr. 7, poz. 44), jak również jeżeli uznani zostali w myśl art. 3 tejże ustawy za obywateli Państwa Polskiego, natomiast nie mają zastosowania do tych zawodowych wojskowych b. państw zaborczych, którzy w wojsku polskiem służyli wyłącznie jako kontraktowi.

Art. 107.

Wypłata uposażenia emerytalnego z art. 102, 103 i 104 następuje od 1 dnia miesiąca po wniesieniu podania, nie wcześniej jednak, niż od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 108.

Zawodowym wojskowym b. państw zaborczych, jeżeli są obywatelami polskimi w myśl art. 2 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. R. P. Nr. 7, poz. 44), jak również jeżeli uznani zostali w myśl art. 3 tejże ustawy za obywateli Państwa Polskiego, których próśb, wniesionych przed końcem 1920 r., o przyjęcie do wojska polskiego nie uwzględniono i którym dotychczas nie przyznano zaopatrzenia emerytalnego w b. państwie zaborczem, jak również i w Państwie Polskiem, a posiadającym conajmniej 25 lat rzeczywistej służby wojskowej, obliczonej według czasu kalendarzowego, przysługuje zaopatrzenie emerytalne w wysokości ustalonej w art. 81 niniejszej ustawy.

Zawodowym wojskowym b. państw zaborczych, jeżeli są obywatelami polskimi w myśl art. 2 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. R. P. Nr. 7, poz. 44), jak również jeżeli uznani zostali w myśl art. 3 tejże ustawy za obywateli Państwa Polskiego, przysługuje w razie nieposiadania 25 lat, lecz conajmniej 10 lat rzeczywistej służby wojskowej, obliczonej według czasu kalendarzowego, jeżeli prośby, wniesionej przed końcem 1919 r., o przyjęcie do

wojska polskiego nie uwzględniono, a są niezdolni do zarobkowania i nie posiadają majątku — jednorazowa odprawa w wysokości 50% odprawy, ustalonej w art. 104 niniejszej ustawy.

Odnośnie wypłaty odprawy mają postanowienia ostatniego ustępu art. 104 analogiczne zastosowanie.

TYTUŁ V.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE.

Art. 109.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Prezesowi Rady Ministrów i Ministrowi Skarbu oraz innym ministrom we właściwym każdemu z nich zakresie działania.

Art. 110.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 1 października 1923 r. i obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

Z chwilą wejścia w życie niniejszej ustawy tracą moc obowiązującą dotychczas obowiązujące ustawy i przepisy, wydane w przedmiotach, unormowanych tą ustawą.

34.

ZARZĄDZENIE

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego.

z dnia 14 marca 1934 r. (Nr. O-15482/34)

do P. P. Inspektorów Szkolnych, Dyrektorów i Kierowników wszystkich szkół w Okręgu

w sprawie błędów w wykonywaniu Hymnu Państwowego.

Nawiązując do zarządzenia z dnia 7-II-1934 r. Nr. O-10077/34 (Dz. Urz. K. O. S. Wil. Nr. 3, z 1934 r., poz. 28) w sprawie akcji śpiewaczej, polecam stosować się do niżej wskazanych uwag w sprawie wykonywania Hymnu Państwowego.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego:
(—) *Wł. Głuchowski*
p. o. Naczelnika Wydziału.

Załącznik do zarządzenia Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego z dnia 14 marca Nr. O-15482/34.

U W A G I

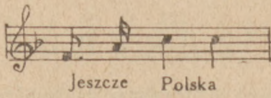
o najczęściej popełnianych błędach w melodji i tekście Hymnu Państwowego.

Jeszcze Polska nie zginęła — pieśń wszystkim znana od kolebki, a jednak stale jest wykonywana z błędami. Stało się to naskutek istnienia kilkunastu wersyj jej melodji i tekstu, śpiewanych różnie w latach powstania listopadowego i styczniowego, a też inaczej w każdej dzielnicy kraju naszego.

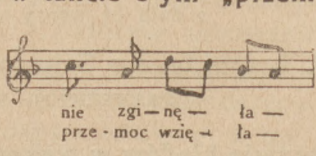
Obecnie obowiązuje nas wersja, opracowana przez Komisję Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z dnia 1-XI.1926 r. Nr. 14, poz. 191 i z dnia 28-IV. 1927 r. Nr. 6, poz. 90), należy się więc jej ściśle trzymać. Tymczasem podczas wykonywania tej pieśni masowo, naprzykład przez zespolone chóry szkolne i pozaszkolne można zauważyć błędy prawie w każdym takcie. Nawet rozpoczęcie jest często nieprawidłowe, gdyż zamiast zacząć śpiewać od III-go stopnia gamy

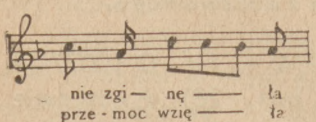
bardzo często rozpoczynają ją od I stopnia i śpiewają:

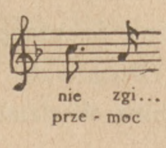
W drugim takcie pieśni sylaby wyrazów „nie zginęła" i w takcie 6-ym „przemoc wzięła" należy rozstawiać w ten sposób:

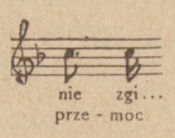
a nie:

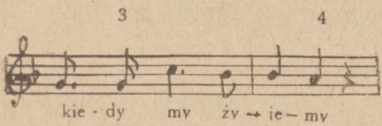
Prócz tego w taktach tych sylaby „nie-zgi" i „przemoc" muszą być śpiewane:

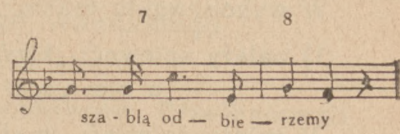
a nie:

Należy też zwrócić uwagę na to, że melodje „Jeszcze Polska nie zginęła" w pierwszej połowie składa się z czterotaktowego zdania muzycznego, powtórzonego dwukrotnie, w którem takty 1 i 2-gi są identyczne z taktami 5-ym i 6-ym, natomiast takty 3-ci i 4-ty różnią się z taktami 7-ym i 8-ym, a więc takty 3-ci i 4 ty należy śpiewać:

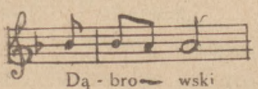

a takty 7 i 8:

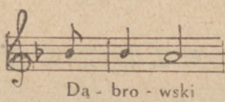

czyli że zdanie muzyczne śpiewane pierwszy raz (pierwsze 4 takty) musi się zakończyć na III-cim stopniu gamy, t. j. dać wrażenie słuchaczowi melodji zawieszonej, a powtórzenie tego samego zdania w takcie 8-ym, musi się zakończyć na tonice (I-ym stopniu gamy) i tem samem dać wrażenie mocnego zakończenia frazy. Niestety bardzo często takty 7-my i 8-my wykonywa się, tak jak 3-ci i 4-ty.

Druga część Hymnu Państwowego zaczyna się od słów: „Marsz, marsz Dąbrowski", w których wyraz „Dąbrowski" powinien być wykonany:

a nie:

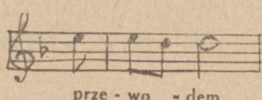
Wyrazy: „z ziemi włoskiej" muszą być wykonane na jednym dźwięku:

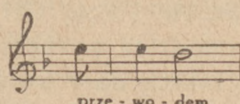
a nie:

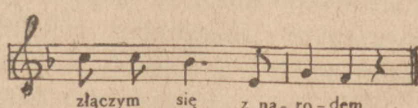
Wyrazy „przewodem" należy śpiewać:

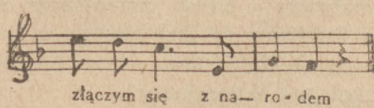
a nie:

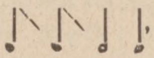

Bardzo często śpiewają źle ostatnie dwa takty zamiast jak należy:

śpiewają źle:

Cała pieśń posiada charakterystyczny rytm mazurowy: który prawie zawsze, zwłaszcza w województwach wileńskiem i nowogródzkiem, jest wykonywany błędnie: , co zmienia najzupełniej charakter pieśni.

W wykonywaniu tekstu najpowszechniejszemi błędami są:

1) należy śpiewać: „*kiedy* my żyjemy",
a nie: „*póki* my żyjemy".

2) należy śpiewać: „*szablą* odbierzemy",
a nie: „*mocą* odbierzemy".

3) należy śpiewać: „z ziemi włoskiej do *Polski*",
a nie: „z ziemi włoskiej do *polskiej*".

4) należy śpiewać: „*wrócim* się przez morze",
a nie: „*rzucił* się przez morze" *).

35.

ZARZĄDZENIE

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 20 marca 1934 r. Nr. O.-16252/34

w sprawie ferji wielkanocnych młodzieży wyznania mojżeszowego.

Z uwagi na to, że żydowskie Święta Wielkanocne przypadają w bieżącym roku na czas od 30 marca do 7-go kwietnia włącznie, wyrażam zgodę, na podstawie pisma Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 15 marca 1934 r. Nr. I Pol./1031/34 by w szkołach — do których uczęszcza wyłącznie młodzież wyznania mojżeszowego—ferje wielkanocne trwały od dnia 30 marca do 7 kwietnia włącznie.

W innych szkołach młodzież wyznania mojżeszowego jest wolna od zajęć szkolnych również w dniach 6 i 7 kwietnia.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego:
(—) *J. Czystowski*
p. o. Naczelnika Wydziału.

---

*) Hymn Państwowy w wersji przepisanej przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego jest podany w śpiewniku „16 pieśni" w cenie 30 gr. (Konto czekowe P. K. O. Nr. 30.059, właściciel konta: Wydawnictwa Muzyczne Kuratorjum Okręgu Szkolnego Wileńskiego).

36.

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 16 marca 1934 r. Nr. O-15331/34

do P. P. Inspektorów Szkolnych, Dyrektorów, Przełożonych i Ogółu Nauczycielstwa wszystkich szkół w Okręgu

w sprawie propagowania idei L. O. P. P.

Doszło do wiadomości Kuratorjum O. S. Wil. że zdarzyły się wypadki biernego zachowania się jednostek z pośród Nauczycielstwa w stosunku do poczynań Powiatowych Komitetów L. O. P. P. Jest to zjawisko smutne, a w skutkach może być niebezpieczne, obojętność bowiem Nauczycielstwa wobec pracy Organizacji o charakterze wyraźnie ogólnopaństwowym oznacza niemal dezercję z frontu walki o ugruntowanie niepodległości i wielkości Państwa.

Ustawa ustrojowa i nowe programy wymagają od Nauczycielstwa wychowania czynnego, świadomego swych obowiązków obywatela, wskazując drogi postępowania i wymieniając wśród innych środków wychowania obywatelsko-państwowego również zaznajomienie dziatwy z działalnością L. O. P. P. i pozyskanie jej dla tej organizacji.

Zadania tego nie spełni Nauczyciel, który sam nie wypracował w sobie nakazu czynnej, z całkowitem oddaniem się prowadzonej pracy dla Państwa.

L. O. P. P. rozwijając nader żywotną i owocną działalność, opiera się w pierwszym rzędzie na składkach swych członków, to też w tym tylko wypadku będzie mogła spełnić swe zadanie, o ile możliwie większa ilość ludności będzie należała do tej organizacji.

Wzywam więc ogół Nauczycielstwa do czynnego popierania wszelkich poczynań L. O. P. P. w myśl wskazówek udzielonych w okólniku z dnia 27 kwietnia 1933 r. Nr. O-11388/33 (Dz. Urz. K. O. S. W. Nr. 5 z 1933 r. poz. 79), pomnąc o tem, że Rada Ministrów w uznaniu wartości i znaczenia pomienionej organizacji, rozporządzeniem z dnia 20 stycznia 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 11 z 1934 poz. 90) nadała je prawa stowarzyszenia wyższej użyteczności.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego:
(—) *J. Czystowski*
p. o. Naczelnika Wydziału.

37.

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 20 marca 1934 r. Nr. O.-16200/34.

Do PP. Inspektorów Szkolnych, Dyrektorów, Przełożonych, Kierowników i Kierowniczek oraz ogółu Nauczycielstwa wszystkich szkół w Okręgu

w sprawie XI Tygodnia L. O. P. P.

Wzorem lat ubiegłych Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej organizuje w roku bieżącym „XI Tydzień L. O. P. P." w dniach od 10 do 17 maja włącznie.

Z uwagi na doniosłe znaczenie państwowe Ligi, współudział Nauczycielstwa i młodzieży szkolnej w akcji „XI Tygodnia L. O. P. P." może przedewszystkiem przejawić się w organizowaniu nowych Kół L. O. P. P., werbowaniu nowych członków do kół już istniejących i w wygłaszaniu pogadanek o ważności lotnictwa i obrony przeciwlotniczo-gazowej dla bezpieczeństwa Państwa—jednakże bez uszczerbku dla normalnego toku zajęć.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego:
(—) *J. Czystowski*
p. o. Naczelnika Wydziału.

38.

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 16 marca 1934 r. W. I-15970/34

do P. P. Inspektorów Szkolnych i Kierowników szkół w Okręgu

w sprawie prowadzenia ogródków szkolnych.

Podaną niżej instrukcję zalecam stosować przy zakładaniu i prowadzeniu ogródków szkolnych.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego:
(—) *J. Czystowski*
p. o. Naczelnika Wydziału.

Załącznik do okólnika Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego z dnia 16 marca 1934 r. Nr. I-15970/34.

Instrukcja

w sprawie prowadzenia ogródków szkolnych.

I.

Nowy program wkłada na każdą szkołę powszechną, posiadającą odpowiednie warunki, *obowiązek* prowadzenia ogródka szkolnego. Cele które wytycza program ogródkom szkolnym dadzą się podzielić na:

1. Cele ściśle szkolne: poznawczo-wychowawcze.

2. Cele pozaszkolne: oddziaływanie na środowisko w kierunku podniesienia tego środowiska na wyższy poziom gospodarczy w dziedzinie upraw ogrodniczych i na wyższy poziom estetyczny w dziedzinie zdobnictwa otoczenia i wnętrza mieszkań, co wypływa ściśle z paragr. 4 Statutu publ. szkół powsz. który głosi: „Szkoła powszechna jest powołana do tego, by przez swój wpływ na życie społeczne środowiska dla którego istnieje przyczyniać się do rozwoju oświaty i kultury tego środowiska".

Celom poznawczym służy ogródek szkolny jako pomoc naukowa przy realizowaniu programu przyrody żywej w zakresie obserwacyj zjawisk biologicznych i jako warsztat do opanowania techniki pracy ręcznej, kształcenia zmysłów i usprawnienia rąk przy realizowaniu programu zajęć praktycznych. Jeżeli chodzi o cele wychowawcze, to ogródek szkolny daje szerokie pole do całkowitego zrealizowania tych wszystkich celów wychowawczych, jakie wskazane są w programie przyrody żywej i zajęć praktycznych, a więc:

Przy nauczaniu przyrody:

1) „kształcenie umiejętności świadomego i celowego obserwowania zjawisk i orjentowania się w związkach, zachodzących między niemi",

przyczem program kładzie specjalny nacisk na ważność obserwowania zjawisk, zachodzących w dłuższym przeciągu czasu i właśnie ogródek szkolny daje szerokie pole do takich spostrzeżeń, wymagających ciągłości w czasie, czy to będzie rozwój rośliny z nasienia, czy z sadzonki, czy wpływ światła na rośliny, czy owocowanie, czy też wpływ stosowania lub niestosowania pewnych zabiegów nad roślinami i t. p.

2) „zbliżenie uczniów do świata istot żywych, wyrobienie poszanowania życia we wszelkich jego przejawach, wytworzenie uczuciowego stosunku do przyrody",

i tu znów trudno o lepszą drogę zbliżenia uczniów do przyrody i wyrobienia uczuciowego do niej stosunku, jak własnoręcznie przez dzieci prowadzone hodowle roślin.

3) „wyrobienie czynnej postawy i zaradności w odpowiednich okolicznościach życia codziennego",

do czego znowu ogródek szkolny daje wszechstronne możliwości.

Uczniowie nie powinni wykonywać w ogrodzie żadnej pracy technicznej, której znaczenie i cel byłyby dla nich niezrozumiałe, gdyż chodzi właśnie o tę świadomą i czynną postawę w pracy; uprawa, pielenie, niszczenie chwastów, cała praca w ogrodzie, to właśnie wyrabianie czynnej, świadomej, zaradnej postawy wobec życia.

Przy nauczaniu zajęć praktycznych:

1) „rozwinięcie zamiłowania do pracy fizycznej i wyrobienie dla niej szacunku".

Jest rzeczą samo przez się zrozumiałą, że ogródek, jako warsztat tej pracy fizycznej, na którym dzieci dochodzą do konkretnych zdobyczy w postaci plonów, jest doskonałą szkołą rozwijania zamiłowania i poszanowania pracy fizycznej.

2) „wyrobienie życiowej zaradności oraz kształcenie na konkretnym materjale samodzielności, spostrzegawczości, wytrwałości i dokładności w pracy",

to znowu cele wychowawcze, które jak najlepiej i jak najszerzej w pracy w ogródku osiągnąć się dadzą.

Ogródek wreszcie poza temi celami wychowawczemi, związanemi ściśle z nauczaniem przyrody i zajęć praktycznych, daje możliwości realizowania prawie wszystkich celów wychowawczych, które winna sobie stawiać szkoła powszechna.

A więc przed ogródkiem szkolnym—przez jego stronę dekoracyjną, przez wprowadzenie kwietników, rabatów, żywopłotów, przez odpowiedni dobór barw i kształtów roślin — otwiera się szerokie pole w dziedzinie estetycznego wychowania dzieci.

Przez czysto praktyczną pracę w ogródku, przez związek ogródka z życiem, przez produkowanie w nim plonów, mających czysto praktyczne znaczenie i znajdujących zastosowanie dla potrzeb szkoły i dzieci, przez związek ogródka z życiem gospodarczem środowiska—ogródek ogniskuje i spełnia zadania wychowania praktyczno-gospodarczego.

W końcu, praca w ogródku jest pracą zbiorową, którą należy odpowiednio organizować. W ten sposób ogródek prowadzi nas w dziedzinę zadań wychowania społeczno-obywatelskiego.

Dzieci, pracujące w ogródku, winny stanowić zespół karnych i odpowiedzialnych za wykonanie całości, współdziałających pracowników.

Ale z drugiej strony w zespole tym twórczość jednostki i indywidualna inicjatywa powinny znajdować jaknajszersze możliwości.

Zagadnienie to samo, z jakiem spotykamy się wciąż przy organizowaniu życia naszego państwa i wszelkich jego odcinków, życia społecznego i wszelkich jego odcinków.

Praca zespołowa w ogródku szkolnym powinna przygotować dzieci do udziału w przyszłej pracy dla państwa i społeczeństwa: do organizowania i kierowania pracą zbiorową, do wykonywania powierzonej każdemu członkowi zespołu czynności z poczuciem wzajemnej współzależności i łączności, oraz zbiorowej odpowiedzialności za całość.

W związku z tem powstaje kwestja, czy w ogródku mają być duże grzędy, na których wszystkie dzieci wspólnie pracują, czy indywidualne zagonki dla każdego dziecka, czy jeszcze jakaś inna forma pracy zespołowej.

Kwestja, której nie należy zdecydowanie i ryczałtowo rozstrzygać. Indywidualne zagonki, chociaż dadzą możność wydobycia z dziecka maksimum zainteresowania pracą i maksimum odpowiedzialności i inicjatywy, przy zbyt krańcowem ujęciu, mogą pozbawić pracę tak ważnych czynników wychowania społecznego. Duże grzędy, prowadzone zbiorowo, mogą zabić zupełnie indywidualne zainteresowanie, inicjatywę i poczucie odpowiedzialności u dzieci. Chodzi więc o szukanie jakichś form pośrednich, o znalezienie możliwości, by każdy indywidualny zagonek był cząstką zbiorowej współpracy całego zespołu, za którą cały zespół czuje się odpowiedzialny, a każda duża grzęda dawała możliwość pobudzenia indywidualnego zainteresowania i inicjatywy zbiorowo na niej pracujących dzieci. Ale ogródek szkolny pozwala wykorzystać kwestję wychowawczej organizacji pracy nietylko z punktu widzenia społecznego, ale i z punktu widzenia ekonomiki pracy, osiągnięcia największego wyniku przy najmniejszym nakładzie sił, umiejętnego i celowego planowania pracy. Plan pracy w ogródku szkolnym na lat kilka i na każdy sezon winien być przez nauczyciela układany wspólnie z dziećmi i dzieci winny być świadomymi realizatorami tego planu. W ten sposób praca dzieci w ogródku stać się winna nauką planowania i organizowania wszelkiej pracy wogóle.

Nastręcza się tu również pole do wykorzystania emulacji w tej współpracy, zdrowego współzawodnictwa między indywidualnemi zagonkami w dorobku pracy całego zespołu, czynnika—który gra tak wielką rolę w życiu społecznem i który przy okazji prowadzenia ogródka należy wykorzystać.

Tak w bardzo ogólnych zarysach przedstawiałyby się cele poznawczo-wychowawcze ogródka szkolnego.

Jeżeli chodzi o cele pozaszkolne, o oddziaływanie ogródka na środowisko szkoły, to należy tu mieć na względzie przedewszystkiem środowisko wiejskie, gdyż ogródki przy szkołach miejskich stanowić będą u nas znikomą cząstkę ogródków szkolnych. Oddziaływanie to pójdzie w kierunku podnoszenia poziomu kultury estetycznej i gospodarczej.

Przez propagowanie ogródków dekoracyjnych, rozpowszechnianie odmian i gatunków roślin dekoracyjnych szkoła może wydatnie przyczynić się do podniesienia wyglądu estetycznego naszych wsi i miasteczek.

Przez stosowanie w ogródkach szkolnych ulepszonych sposobów prawidłowej hodowli roślin użytkowych i drzew owocowych, przez posługiwanie się bardziej udoskonalonemi narzędziami pracy, aniżeli te, których używa ludność miejscowa, przez hodowanie i popularyzowanie nowych, nieznanych w miejscowem środowisku odmian i gatunków, ogródek szkolny może oddziałać decydująco na podniesienie poziomu kultury materjalnej środowiska, może wpłynąć na podniesienie jakości i ilości produkcji warzyw, owoców i jagód, może wpłynąć na urozmaicenie odżywiania miejscowej ludności i na bardziej racjonalny charakter tego odżywiania. Nie należy jednak zbytnio rozszerzać tych celów. Należałoby np. całkowicie wykluczyć w ogródkach szkolnych na wsi cele propagandy roślin, mających znaczenie handlowe, jako cele wykraczające poza zakres przeznaczenia ogródka szkolnego. W związku z bardzo niskim stanem warzywnictwa i sadownictwa na naszym terenie, w związku z niezmiernie ważnem znaczeniem warzywnictwa i sadownictwa w odżywianiu ludności, oraz w związku z ostrością przeżywanych stale na wsi przednówków, ogródek szkolny winien oddziałać na racjonalne prowadzenie ogrodowej gospodarki na *potrzeby własne rodziny wiejskiej*, dać wzór do naśladowania zarówno pod względem prowadzenia, jak i rozplanowania poszczególnych upraw i hodowli w tej gospodarce. Między innemi kwestją niezmiernie ważną jest tutaj propagowanie najracjonalniejszego i najbardziej wydajnego systemu płodozmianu 4-ro polowego, co musi znaleść swój wyraz w podziale ogródka na 4 kwatery upraw.

Propaganda płodozmianu 4 polowego w ogrodzie warzywnym jest sprawą bardzo ważną dla podniesienia poziomu upraw ogrodniczych na naszym terenie, gdzie sprawa ta jest wyjątkowo zaniedbana. Pozatem ogródek szkolny winien wskazać normy obszaru ogrodu niezbędne dla potrzeb własnych rodziny, a wynoszące 100 m.^{2} na osobę, nauczyć ludność produkowania nowych, nieznanych w otoczeniu, odmian i gatunków, co z jednej strony może wpłynąć na poprawienie i urozmaicenie środków i sposobów odżywiania się ludności, a z drugiej — przez wyprodukowanie takich plonów, jak wczesne ziemniaki, wczesna kapusta,

sałata, rzodkiewka, szpinak — może złagodzić ostrość przeżywanych na wsi przednówków i dać ludności w okresie tych przednówków posilne i zasobne w witaminy pokarmy.

Oddziaływanie ogródka szkolnego na poziom kultury środowiska może się dokonać:

1) przez wnoszenie do gospodarstwa rodziny dziecka, za pośrednictwem tego dziecka, umiejętności i sprawności, nabywanych przez to dziecko w ogródku szkolnym. Ten właśnie sposób bezpośredniego oddziaływania na gospodarstwa rodzin przez dzieci został zastosowany w Norwegji i dał zdumiewające wprost wyniki, przyczyniając się do podniesienia kultury ogrodniczej w całym kraju. Każde dziecko w Norwegji na wzór ogródka szkolnego zakłada i prowadzi u siebie, na własnym gruncie, tak zw. ogródek rodzinny, i te ogródki rodzinne potrafiły zaszczepić i podnieść kulturę ogrodniczą w całej Norwegji,

2) odpowiednie przygotowanie dzieci do przyszłej ich pracy w gospodarstwie wiejskiem przez pracę w ogródku szkolnym może się stać poprostu pierwszym etapem masowego przysposobienia rolniczego ludności po przez szkołę powszechną,

3) w końcu przykłady i wzory w ogrodzie, mogą bezpośrednio oddziaływać na otoczenie w sposób demonstracyjno-dydaktyczny. Ten trzeci sposób oddziaływania na środowisko jest niezmiernie ważny. Nauczyciel musi zainteresować ludność ogródkiem szkolnym, musi ją niejako wciągnąć w krąg pracy w ogródku. Niech ludność przedewszystkiem zobaczy w ogródku szkolnym plony lepsze, okazalsze, bogatsze, niż te, które ma we własnem gospodarstwie. Niech zobaczy nieznane w danej okolicy odmiany i gatunki, niech ich spróbuje, niech oceni ich wartość, niech zainteresuje się sposobami ich hodowli, niech spróbuje stosować je sama.

Jeżeli teraz zastanowimy się nad tem, zakres którego z 2 celów, stawianych ogródkom szkolnym, jest szerszy, czy zakres celów poznawczo-wychowawczych, czy celów związanych z oddziaływaniem na środowisko, to musimy przyjść do wniosku, że ten drugi cel ma zakres znacznie szerszy i przy odpowiedniem potraktowaniu sprawy może zamknąć w sobie cel pierwszy. Typ wzorowego ogrodu kwiatowo-warzywno-owocowego, służącego do podnoszenia poziomu środowiska, może zamknąć w sobie wszystkie poznawcze i wychowawcze cele programu. A więc, przy odpowiednim doborze roślin ozdobnych i użytkowych ogród ten może dostarczyć całego materjału potrzebnego do obserwacyj na lekcjach przyrody. Na tych, odpowiednio dobranych roślinach, dziecko nauczy się i rozpoznawania głównych części rośliny i rozróżniania najpospolitszych odmian, wskazanych przez program i zapozna się z przejawami życia

roślin w związku ze zmianami pór roku, zdobędzie elementarne wiadomości o kwitnieniu, zapylaniu, owocowaniu i t. d. Słowem, odpowiedni dobór roślin ozdobnych i użytkowych w ogródku tego typu, może pozwolić całkowicie zrealizować te cele, jakie stawia ogródkom program przyrody. Jeżeli chodzi o cele, jakie winien osiągnąć ogródek z punktu widzenia realizacji celów programu zajęć praktycznych, to dobór roślin nie gra tu żadnej specjalnej roli. Również bez znaczenia jest sprawa doboru roślin, jeżeli chodzi o cele wychowawcze ogródka szkolnego. Reasumując, możemy więc przyjąć za typowy taki ogródek szkolny, który stawiając sobie za cel główny oddziaływanie na podniesienie poziomu środowiska zamknie w sobie jednocześnie wszystkie cele poznawczo-wychowawcze, wskazane przez nowy program.

Ze sprawą ściśle praktycznego prowadzenia ogródków szkolnych wiążą się następujące kwestje:

1. Kwestja nawożenia i uprawy, doboru roślin, wymiaru powierzchni i jej rozplanowania jeżeli chodzi o samą istotę sprawy,

2. kwestje dotyczące organizacji gospodarczej i technicznej ogródka szkolnego, oraz

3. kwestja zorganizowania przysposobienia nauczycieli do tej akcji.

Kwestje czysto fachowe wymienione w 1 punkcie rozpatruje część II niniejszej instrukcji.

Co się tyczy kwestji organizacji gospodarczej i technicznej ogródków to kilka ważnych wskazówek w tej sprawie znajdujemy w uwagach do całości programu zajęć praktycznych. A więc: ogród szkolny winien być terenem ściśle wyodrębnionym od terenu ogrodu kierownika i nauczycieli, oddanym pod wyłączny zarząd nauczyciela zajęć praktycznych, który jest za jego poziom odpowiedzialny.

Plony, uzyskane w ogródku szkolnym, winny być wykorzystane wyłącznie na dożywianie najuboższej dziatwy, względnie spieniężone na potrzeby ogródka, jak kupno nasion i sadzonek, zakup narzędzi, kupno książek fachowych i t. p. kwiaty, wyhodowane w ogrodzie mogą służyć do ozdabiania gmachu szkolnego, kościoła, kapliczki, mogił na cmentarzu; można je również oddawać uczniom tych klas, które je hodowały ze wskazaniem, jak należy niemi ozdabiać mieszkanie rodziców.

Bardzo ważną sprawą jest zorganizowanie opieki nad ogrodem w czasie wakacyj. Sprawę ułatwia fakt, że w tym okresie nie przypadają poważniejsze prace w ogrodzie i że dzieci wiejskie nie wyjeżdżają nigdzie na wakacje, jest więc możliwość zorganizowania dochodzenia dzieci do pielęgnowania ogródka, czy to w ten sposób, żeby poszczególne dzieci miały sobie powierzoną stałą pieczę nad częścią ogródka, czy to w formie ustalenia dyżurów po kilkoro dzieci dziennie.

Sprawę tę, jak również plan robót, które należy wykonać podczas wakacyj, nauczyciel musi ustalić przed końcem roku i dokładnie omówić z zainteresowanemi dziećmi. W wypadkach, gdzie zorganizowanie opieki dzieci nad ogródkiem w czasie wakacyj stałoby się niemożliwe, należy opiekę tę powierzyć osobie wynajętej.

Sprawą, na którą należy zwrócić szczególną uwagę, jest sprawa dostosowania pracy w ogrodzie do sił i możliwości dziecka.

Tak więc szerokość zagonków w ogródku szkolnym winna być mniejsza, niż szerokość normalnych grząd w ogrodach warzywnych i powinna być taka, aby dzieci mogły łatwo sięgnąć ręką z obu stron do środka; za najodpowiedniejszą szerokość można uważać 80 cm., za największą — 100 cm.

Przy podziale pracy na zagonkach między dzieci należy mieć na uwadze możliwości fizyczne dzieci. Praca nie może być dla dziecka zbyt uciążliwa i dlatego powierzchnia uprawiana przez 1 dziecko normalnie winna wynosić od 3 do 6 m^2, w żadnym jednak wypadku nie przekraczać 8 — 10 $m.^2$.

Kwestją bardzo ważną jest kwestja należytego zaopatrzenia ogródka. Ze względu na środowiskowe znaczenie ogródka szkolnego, zainteresowanie ogródkiem szkolnym miejscowej ludności i rodziców młodzieży szkolnej, oraz wciągnięcie tych czynników do pomocy przy zaopatrywaniu ogródka, jest sprawą pierwszorzędnego znaczenia.

Nauczyciel powinien tak zainteresować ludność ogródkiem szkolnym, by ludność ten ogródek uważała za wspólną własncść i wspólne dobro całej wsi. Jeżeli plony z tego ogródka będą użyte na dożywianie najbiedniejszej dziatwy, jeżeli umiejętności zdobywane przez dzieci w tym ogródku będą przyczyniały się do podniesienia poziomu ogrodownictwa w gospodarstwie rodziny dziecka, jeżeli ludność z tego ogródka będzie czerpała dla siebie wskazówki i doświadczenie w ulepszaniu i wzbogacaniu hodowli roślin, jeżeli wprowadzi tę czy inną nową odmianę, która jej dostarczy pożywienia w czasie ciężkiego przednówka, to rzeczywiście, ten ogródek będzie się mógł stać wspólną własnością i wspólnem dobrem całej ludności środowiska szkoły, o utrzymanie i rozwój którego wszyscy będą dbali.

Działka, przeznaczona na ogródek, musi być koniecznie ogrodzona. Należy tu użyć sposobu grodzenia, używanego w danem środowisku i uzyskać pomoc rodziców dzieci, oraz wykorzystać pracę dzieci na zajęciach praktycznych. Również na rodziców dzieci należy włożyć obowiązek zaopatrzenia ogródka w nawóz. Kwestja zdobycia potrzebnych narzędzi winna być również rozwiązana z pomocą rodziców i prac samych dzieci na zajęciach praktycznych.

Pewne trudności nastręczy w pierwszych latach nabycie nasion; potem stopniowo szkoła winna przejść całkowicie na używanie nasion własnej produkcji. Za zasadę należy przyjąć, że nasiona winny być pierwszorzędnej jakości; przez używanie nasion wartości wątpliwej, nie dających dobrych plonów, możemy łatwo zniechęcić dzieci.

Kwestją pierwszorzędnego znaczenia jest odpowiednie przygotowanie nauczycieli do prowadzenia ogródków szkolnych i zorganizowanie potrzebnej dla nich stałej fachowej pomocy w tej sprawie. Zacząć należy od przeszkolenia nauczycieli na kursach, przygotowujących do pracy w ogródkach, lecz kursy takie nie rozwiązują jeszcze wcale sprawy. W oparciu o personel miejscowych szkół rolniczych i ogrodniczych, oraz o miejscowe siły fachowe (instruktor O. P. rolnik, agronom powiatowy), należy zorganizować stałą pomoc instruktorską dla nauczycieli, prowadzących ogródki szkolne. Pomoc ta winnaby polegać z jednej strony na udzielaniu na miejscu rad i wskazówek przez dojeżdżających do ogródków szkolnych fachowców, z drugiej—na zapoznawaniu się z wzorowemi wskazaniami szkół rolniczych i ogrodniczych przez nauczycieli, dojeżdżających do tych szkół.

W każdej gminie winien powstać jeden, względnie kilka dobrze prowadzonych ogródków szkolnych, któreby spełniały w stosunku do reszty ogródków gminy tę samą rolę, co ogniska dydaktyczno-wychowawcze, w stosunku do szkół realizujących nowe programy.

Nauczyciele, prowadzący taki ogródek-ognisko, winniby pracować w ścisłym kontakcie z resztą nauczycieli, prowadzących ogródki w danej gminie. Do tych to ognisk-ogródków należałoby przedewszystkiem kierować instruktorów fachowców dla udzielania rad i wskazówek na miejscu, jak również zorganizować dojazdy nauczycieli z tych ognisk do szkół ogrodniczych i rolniczych celem zasięgnięcia potrzebnych informacyj i wyjaśnienia wątpliwości przy poglądowem zetknięciu się z warsztatem pracy tych szkół.

Zdobywaną w ten sposób wiedzę i doświadczenie nauczyciel, prowadzący ogródek-ognisko, przekazywałby potem pracującym w zasięgu wpływów ogniska, szkołom.

Ze względu na niezmiernie ważną rolę ogródka szkolnego w realizowaniu nowych programów, należy postawić sobie za cel, by stopniowo przy wszystkich szkołach powstały wzorowo prowadzone ogródki. Jest to oczywiście plan na dalszą metę, który jest możliwy do zrealizowania w okresie lat kilku. Wiąże się z tem kwestja gospodarczo-prawna: zaopatrzenie szkół w odpowiednie grunta, z jednej strony drogą wejścia we władanie przez szkoły temi gruntami, przeznaczonemi na cele szkolnictwa, a stanowiącemi czy to własność skarbu Państwa, czy wydzielo-

nemi przy scalaniu, które dotychczas nie zostały jeszcze oddane szkołom do użytku, z drugiej zaś strony—drogą znalezienia sposobów wydzierżawiania gruntów na użytek szkoły w wypadkach, kiedy szkoła nie posiada specjalnie dla niej przeznaczonego z tego czy innego tytułu gruntu.

Kwestja prawnego wejścia w użytkowanie gruntów, przeznaczonych na cele szkolnictwa, a stanowiących własność czy to skarbu Państwa, czy wydzielonych przy scalaniu, jest bardzo skomplikowaną i w najbliższym czasie jeszcze ryczałtowo załatwić się nie da. Trzeba ją załatwiać indywidualnie w każdym poszczególnym wypadku i tutaj planowa praca p. p. Inspektorów Szkolnych nad zebraniem bardzo dokładnej ewidencji tytułu własności tych gruntów i zbadaniem możliwości przejmowania tych gruntów do użytku przez szkoły, oraz inicjatywa i energja kierowników szkół jest czynnikiem decydującym.

W bieżącym roku szkolnym musimy postawić sobie za cel, by wszystkie grunta, które już znajdują się w użytkowaniu szkoły, zostały wykorzystane na ogródki. W obecnej chwili ilość ogródków szkolnych w naszym Okręgu jest poprostu znikoma.

Mamy jeszcze bardzo znaczną ilość gruntów, znajdujących się w posiadaniu szkoły, lecz leżących odłogiem i niewyzyskanych na ogródki. I od należytego wykorzystania tych gruntów trzeba zacząć. Część z tych gruntów stanowią nieużytki, piaski, grunta podmokłe i t. p. Doprowadzić te grunta, przy fachowej pomocy, do stanu używalności, winno być jednem z zadań na najbliższą przyszłość.

Jednocześnie z tem trzeba dążyć planowo, wytrwale i systematycznie do zdobywania gruntów dla szkół, które ich nie posiadają.

II.

Charakter ogródka. Poza ogólnym charakterem dydaktycznym, odpowiadającym wymaganiom nowego programu, ogródek szkolny winien możliwie najszerzej uwzględniać potrzeby gospodarcze danego terenu i stanowić wzór do naśladowania zarówno pod względem prowadzenia jako też rozplanowania poszczególnych upraw i hodowli, przyczem nawet w wypadku uzyskania większych funduszów niewskazanem jest prowadzenie poważniejszych inwestycyj lub meljoracyj, jako dydaktycznie sprzecznych z istotnym zadaniem ogródków, a gospodarczo przekraczających możliwości zastosowania przez drobnego rolnika.

Wybór terenu. Jako zasadę ogólną w tej sprawie należy przyjąć, że dla założenia ogródka szkolnego w pierwszym roku organizacyjnym powinien być wybrany kawałek gruntu z natury najżyźniejszy, posiadają-

cy zadowalający stan wilgotności oraz korzystne położenie pod względem klimatycznym. Najlepszy będzie kształt ogródka zbliżony do prostokąta, przyczem ze względu na koszta ogrodzenia, w stosunku do jednostki powierzchni pożądane jest uwzględnienie długości do szerokości w granicach między 2 : 1 i 8 : 1. Zachowanie form prostokątnych z wyodrębnieniem do osobnego użytku wszelkich „ukośników" ułatwi prostsze rozplanowanie poszczególnych działów oraz umożliwi rozszerzanie w dowolnym kierunku obszaru, zajętego narazie pod ogródek warzywny w miarę doprowadzania nowych terenów do minimalnej kultury rolnej. Kierunek osi dłuższej winien wypadać z południa na północ z lekkiem pochyleniem ku północo-zachodowi.

Obszar i rozplanowanie. Program wskazuje jako najodpowiedniejszy obszar do rozplanowania normalnego ogródka szkolnego 2.800 m². Podział tej przestrzeni winien być następujący:

a) warzywnik	600 — 800 m²
b) kwietniki w kombinacji z warzywnikiem	50 — 100 m²
c) rozsadnik, kupa kompostowa, inspekta	— 100 m²
d) rezerwa (1—2 ule, rośliny, doświadczalne: soja, kukurydza, len, zboża i t. p.) .	100 m²
e) ogód owocowo jagodowy (drzewa, krzewy owocowe, truskawki) . .	1550 — 1700 m².

Większy obszar sprawiałby trudności i nie dałby się uprawić siłami dzieci, jeżeli więc nawet szkoła posiada obszar gruntu większy, należy go wykorzystać w inny sposób, obszaru zaś ogrodu szkolnego nie powiększać ponad normę 2.800 m².

Jako minimum należy przyjąć 150 m². Przy tym obszarze nie da się uwzględnić ogrodu owocowego, można już jednak myśleć o typowym ogródku kwiatowo-warzywnym z uwzględnieniem rozsadnika, kupy kompostowej, inspektów, oraz rezerwy. Tam, gdzie obszar gruntu przeznaczonego na ogródek nie dosięga 150 m² należy poprzestać na założeniu rabatów roślin ozdobnych tak dobranych, by mogły one posłużyć do obserwacyj biologicznych. Za zasadę należy przyjąć, że każda szkoła winna wyzyskać najmniejszy nawet kawałek ziemi na założenie ogródka kwiatowego, służącego do ozdobienia budynku szkolnego i obserwacyj biologicznych.

Poniższa tablica wskazuje (dla niektórych obszarów działek szkolnych) ile m² należałoby przeznaczać na każdy dział, przyczem dla obszarów, zawartych pomiędzy przedziałami (np. a, b — 300 m²) pozostawałyby niezmienione: wielkość warzywnika (100 m²), rozsadnika (20 m²), rezerwy (30 m²), natomiast wypadałoby powiększać ogród owocowo-jagodowy (do 150 m²).

L. p.	Obszar ogólny	a 150	b 400	c 800	d 1200	e 1600	f 2000	g 2400	h 2800	Uwagi
	(w tem na dział)									
1	Warzywnik i kwiaty	100	200	325	425	550	650	775	960	
2	Rozsadnik, kupa kompostowa, inspekta	30	30	30	50	50	100	100	100	
3	Rezerwa	20	20	20	50	50	100	100	100	
4	Ogród owocowo-jagodowy . . .	—	150	425	675	950	1150	1425	1700	

Jeżeli chodzi o kolejność wprowadzania wymienionych działów, trzeba przedewszystkiem zaczynać od uprawy warzyw, zakładając jednocześnie kupę kompostową i niezbędne inspekta, a dopiero w dalszej fazie rozwojowej — ogród owocowo-jagodowy.

Szczególnie ważne jest ogrodzenie działki odrazu *możliwie jak najbardziej trwałe* od strony granic i dróg publicznych, przyczem wybór materjału i sposób wykonania zależeć będzie oczywiście od miejscowych warunków; prowizoryczne zabezpieczenie ogródka przed szkodami może mieć miejsce w stosunku do tych boków, w kierunku których przewidziane jest rozszerzenie użytkowania.

Opis działów.

Warzywnik. Stosunkowo najłatwiejszy do założenia ze wszystkich działów warzywnik powinien być traktowany jako najbardziej propagandowa część ogródka szkolnego, ponieważ dział warzywnictwa, posiadający niezmiernie ważne znaczenie w odżywianiu się ludności, jest u nas całkowicie w gospodarstwach wiejskich zaniedbany.

Przy prowadzeniu warzywnika poza wykazaniem znaczenia *pracy ręcznej*, której nakład w tym wypadku opłaca się lepiej, niż przy jakiejś innej uprawie, szczególną uwagę należy zwrócić na możliwość wyprodukowania takich plonów, jak wczesne ziemniaki, wczesna kapusta, które mogą wydatnie złagodzić ostrość przeżywanych stale na wsi przednówków zwłaszcza, że przy umiejętnem wyzyskaniu śródplonów i poplonów (np. sałata, rzodkiewka, buraczki na boćwinkę, koperek, szpinak) można mieć nieprzerwanie przez całe lato posilne i zasobne w witaminy pokarmy. Ostatnia okoliczność wymaga jak najszerszego korzystania z przyśpieszników (inspekty).

Podany niżej dobór roślin w warzywniku obejmuje wszystkie najważniejsze dla odżywiania się rośliny, przyczem obszar przeznaczony

pod uprawę każdej z nich, za wyjątkiem ziemniaków, jest mniej więcej obliczony *na potrzeby własne* rodziny, składającej się z 8 osób, czyli około 100 m^2 na osobę; w/g tego łatwo jest dokonać przeliczenia dla innych wielkości ogródka, a tak samo określić, jaki obszar należy przeznaczać w gospodarstwie na warzywa w zależności od ilości osób w rodzinie.

Kwatery	Nazwa rośliny	Obszar pod uprawę w m^2	Odmiany	Potrzebna ilość nasion w gram.	Odległość między rzędami X w rzędach
I. Kapustne	Kapusta (wczesna-późna) biała-czerwona	150	Pierwszy Zbiór Bruńświcka (lżejsze) Amager (cięższa), Utrechcka	10 gr. 2 "	60X50
	Kalafjory	50	Erfuckie karłowe Duńskie	5 "	50X50
	Razem	200			
II. Cebulowe	Cebula (z siewu)	40	Żytawska lub Warszawska	10—15 gr.	2X10 (z dymki 25X10)
	Ogórki	50	Trockie Przybyszewskie	20—30 "	120X 20
	Pomidory	50	„Lukullus"	1 "	100X100
	Selery i pory jako międzyplon		Selery „Praskie" pory „Zimowe Karantawskie"	1 i 10 gr.	30X30 — 20X20
	Buraczki ćwikłowe	60	Egipskie płaskie czerw.	100 gr.	40X15
	Razem	200			
III. Korzeniowe	Marchew Karota (obtarte nasienia)	60	„Nantejska"	30—40 gr.	30—40X5
	Brukiew	30	„Hoffmana" lub Jabłkowa	5 gr.	40X30
	Pietruszka	10	Gruba cukrowa	5—10 gr.	30X 5
	Ziemniaki wczesne	100	Earley Rose (amerykańskie) 6 tygodniowe	20—30 kg.	
	Razem	200			

Kwatery	Nazwa rośliny	Obszar pod uprawę w m²	Odmiany	Potrzebna ilość nasion w gram.	Odległość między rzędami X w rzędach
IV. Strączkowe	Groch pieszytyczkowy	40	„Telefon"	0,8—1,3kg.	40X20
	Fasola pieszatyczkowa	120	Perłówka, Bomba, Złotodeszcz	1—1,5 kg.	40X30 60X50
	Bób	40	Windsor	0,5 kg.	60X30
	Razem	200			
	Ogólny obszar	800			

Niewymienione w tablicy warzywa jak, sałata, rzodkiew, rzodkiewka, szpinak oraz zioła, koper, mak, majoran i t. p. mogą być uprawiane jako śródplony w ilości w/g uznania. Wymienione ilości potrzebnych nasion, jako też odległości roślin między sobą mogą ulec w praktyce zmniejszeniu zależnie od umiejętności prowadzenia i przygotowania fachowego Kierowników ogródków, a także od żyżności gleby, stosowanego nawożenia i t. p.

Pod względem płod-ozmianowym i sposobu nawożenia warzywa winne być uprawiane w 4 kwaterach: I—Kapustne, II—Cebulowe, III—Korzeniowe, IV — Strączkowe, przyczem zasadniczo będzie stosowany: w I kwat. obornik t. zw. *pełny* w ilości 6—8 q. albo kompost w tej samej ilości lub o połowę mniejszy zależnie od wartości, w II kwaterze bez obornika lekkie dodatki wysokoprocentowej soli potasowej, superfosfatu i saletry, w III kwaterze—*połowę* wyżej podanych ilości obornika lub kompostu oraz w miarę potrzeby dodatki nawozów sztucznych jak w kwaterze II. W IV kwaterze (bez obornika) konieczny dodatek—wapno palone w ilości 16—20 kg. Ilość i rodzaj nawozów sztucznych, jakie na poszczególnych działkach należałoby zastosować jest zależna od żyżności i rodzaju gleby, stopnia zakwaszenia i t. p.. może być przeto uregulowana tylko przez znających miejscowe warunki fachowców. Z uwagi na to, że w pierwszym roku organizacyjnym trudno będzie uzyskać kompost, a nawet wogóle obornik, wypadnie z konieczności oprzeć się o nawozy sztuczne. Dla kwatery I konieczne jest położenie obornika

w ilości 12—16 q (około 4 wozów tutejszych), zaś w kwaterze III-ej dodatek kompostu lub obornika 3—4 q.

Sposób pracy w ogródku. Zachowując w normalnym ogródku szkolnym stały podział na kwatery na 200 m^2, trzeba jednak mieć na względzie to, że przy uprawie warzyw wogóle pracować będzie systemem zagonkowym klasa V i VI, a tylko w 1 roku również klasa VII, zaś obserwacje będą czynione przez klasy III i IV, w sprzyjających więc warunkach można wydzielać corocznie ilość zagonków, odpowiadających liczbie pracujących dzieci.

Rozplanowanie kwater i zagonków. Przy rozplanowaniu ogródka należy uwzględnić także przejścia ogólne i dostępy do zagonków, ustalając: a) aleje główne o szerokości każda od 1,5—2 m., b) obejścia dookoła warzywnika o szerokości 1 m., c) dwie aleje boczne o szerokości 1 m., d) przejścia pomiędzy zagonkami o szerokości 40 cm. Zależnie od wymiarów ogródka zagonki wypadną w 2 rzędy lub w jeden rząd po obu stronach alei głównej, przyczem dostęp mógłby być z dowolnej strony: od południa, wschodu lub zachodu. Przeciętne wymiary zagonka: długość od 4 do 4,5 m., szerokość od 80 cm. do 100 cm., obszar około 3 m^2 do 4,5 m^2.

Umieszczenie rozsadnika, przyśpiesznika i kupy kompostowej. Ogólnie przyjęte rozmiary rozsadników wynoszą zwykle 1—1,5% powierzchni, która ma być zasadzona rozsadą, górna granica dla kapusty, kalafjorów, brukwi i t. p.—dolna dla sałaty. Podobnie rzecz się ma z inspektami, zależnie przeto od obszaru przewidzianego pod uprawę roślin, wymagających przygotowania rozsady, ustala się ilość t. zw. okien inspektowych. Normalna skrzynia inspektowa, licząca 4—5 okien, o wymiarach: 5 m. długości, okno 120×170 cm. szerokości wystarczy całkowicie dla potrzeb normalnego ogrodu warzywnego (800 m^2). Najlepiej jest umieszczać równolegle: kupę kompostową od strony północnej, rozsadnik od strony południowej w miejscu przewidzianem na rozsadnik.

Fazy realizacij. Realizację ogródka szkolnego wypadnie rozłożyć na 3 lata: w pierwszym roku organizacyjnym uda się uruchomić najłatwiej jedynie dział warzywnictwa oraz posiać trochę kwiatów (wystarczą narazie jednoroczne), w drugim roku należy przystąpić do założenia sadu owocowego i posadzenia krzewów owocowych, w trzecim roku można będzie zająć się zasadzeniem żywopłotów. Poza wymienionymi działami mogą być prowadzone również inne o charakterze doświadczalnym jak np. pasieka z 1—2 uli, niektóre uprawy rolne: kukurydza, soja, len, zboża i t. p.

Ogród owocowo-jagodowy. Normalny ogród owocowo-jagodowy zostanie uruchomiony w dalszej fazie rozwojowej, to też narazie wypadnie

ograniczyć się do streszczenia ogólnych zasad organizacyjnych. Stosując odległości między drzewami owocowymi (jabłonie i grusze) po 10 m. i obsadzając narazie tylko wzdłuż granic (w odległości 5 m.) uzyskamy (zależnie od konfiguracji) 16—18 drzew, w stosunku do których można zastosować następujący dobór odmian dla Wileńszczyzny:

1 grusza odm. Bergamotki,
1 „ „ Jedwabnica,
2 jabłonie Inflanckie (Papierówka) letnie,
1 „ Ananas Berżenicki jesienne,
2 „ Grafsztynek „
7 „ Antonówka zimowe.
2 wiśnie Łutówka
2 śliwy Wielka Jajowa.

W odstępach między drzewami, mogą być uprawiane (za wyjątkiem strony północnej) krzewy owocowe: a) porzeczka czarna lub czerwona w odstępach 2—3 m. krzew od krzewu oraz najmniej 3 m. od drzewa owocowego, b) agrest amerykański w odstępach między krzewami 2 m. czyli 3 krzewy. Ogółem wypadnie 26—30 krzewów.

Żywopłoty. Na żywopłoty najlepiej się nadają: na ziemiach żyźniejszych i wilgotnych, a) Antypka (Prunus Machaleb) tworzy żywopłoty wysokie, b) Ligustr pospolity (Ligustrum vulgare)—żywopłoty średnie.

Na glebach uboższych i suchych: a) Akacja syberyjska (Caragana arborescens), b) śnieguliczka (symphoricarqus racemusus).

Rabaty i kwietniki. Jako ogólną zasadę przy zakładaniu kwietników i rabatów trzeba przyjąć, ażeby nie było „przeładowania" zarówno pod względem różnorodności gatunków i odmian, jako też form dekoracyjnych. Wystarczą w zupełności najprostsze rabaty wzdłuż głównego przejścia w ogródku warzywnym, byleby zostało w nich należycie uwydatnione bogactwo barw i piękno kształtów roślin ozdobnych, a pozatem, dobór winien być najprostszy i wystarczający dla celów botanicznych.

Szczególnie zaleca się zasiewanie roślin miododajnych i lekarskich w możliwie największych skupieniach, przyczem pierwszeństwo mają (trwaliny) byliny przed jednoletniemi i kilkuletniemi; również wysiewane lub wysadzane bezpośrednio do gruntu będą lepsze od wymagających uprzednio zabiegów w inspektach. Godne zalecenia są następujące:

1) Siew bezpośredni do gruntu:
Maciejka
Groszek pachnący
Nasturcja pospolita
Mak ogrodowy
Rezeda pachnąca

2) Jednoroczne:
Aksamitka rozł. lub wysoka
Lewkonja pełno-kwiat
Astry
Balsaminy
Lwia paszcza

Alyssum (Smagliczka)
Iberis (Ubiorek).

Kochża
Wdówka
Zinia
Płomyk letni

3) *Dwuletnie:*
Stokrotki
Bratki
Niezapominajki
Goździki
Campanula
Naparstnica
Goździk brodaty.

4) *Trwaliny (byliny):*
Paciorecznik indyjski
Piwonja chińska
Hyacynt wschodni
Szafran wiosenny
Tulipan Gesnera
Orliki
Astry zimotrwałe
Ognioślepek
Ostróżka zimotrwała
Dzianwa
Płaczące serce (Dielytra)
Gipsówka
Jastrun
Łubin
Płomyki
Mak zimotrwały
Pierwiosnki
Solidago
Rudbeckia
Malwy
Dalje
Mieczyki

5) *Pnące:*
Groszek pachnący
Chmiel japoński
Wilec pnący
Powój
Nasturcja
Fasola kwiatowa
Wino dzikie.

BIBLJOTECZKA
dla prowadzących ogródki szkolne.

Ogólna.

1) *Poradnik techniczno-ogrodniczy* projektowania, zakładania i prowadzenia ogródków szkolnych, pod ogólną redakcją inż. W. Bromirskiego . . . . zł. 6,50
2) *Jak roślina gospodaruje w glebie.* M. Czech . . „ 0,50

Warzywnictwo.

4) *Uprawa warzyw*—M. Karczewska. . . . . . zł. 3,00
5) *Ogródki warzywne*—Cz. Wieszeniewski . . . „ 0,30
6) *Przechowywanie warzyw*—C. Wyrzykowski . . . . „ 1,00

Kwiaciarstwo.

7) *Ogródki kwiatowe*—M. Karczewska . . . . zł. 0,30
8) *Ogród kwiatowy na 100* m^2—Gałczyński . . . „ 0,50

Sadownictwo.

9) *Zakładanie i pielęgnowanie sadów*—A. Gładysz . . zł. 2,50

39.

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 10 marca 1934 r. Nr. O-14852/34

do P. P. Inspektorów Szkolnych, Dyrekcyj i Kierownictw wszystkich szkół w Okręgu

w sprawie wycieczek szkolnych do Gdyni w r. 1934-tym.

Zawiadamiam, że Towarzystwo Wystaw i Targów w Gdyni, urządza w roku 1934 w Gdyni Wystawę Pracy Portów Polskich.

Wystawa ma za zadanie wykazać znaczenie portów morskich i rzecznych dla gospodarstwa narodowego, oraz udział polskich portów morskich w handlu Europy centralnej i państw bałtyckich i skandynawskich, a także znaczenie wodnych dróg komunikacyjnych wewnątrz kraju i sposób ich współpracy z morzem. Poza tem wystawa ma na celu przyśpieszenie procesu przekształcania się portu gdyńskiego z czysto przeładunkowego na pełnowartościowy port handlowy i stworzenia z Gdyni polskiego ośrodka handlowego na Bałtyku.

Wystawa stanie się więc poważnym atutem propagandy portów polskich, specjalnie zaś Gdyni i Gdańska.

Wobec specjalnego znaczenia Wystawy dla propagandy morza i idei własnego portu, pożądana jest największa frekwencja zwiedzających Wystawę i to z pośród najszerszych warstw społeczeństwa. Jeśli zaś chodzi specjalnie o naszą młodzież szkolną — to powaga zagadnienia propagandy wśród niej morza polskiego i jego gospodarczego znaczenia — nie potrzebuje udowadniania.

Wystawa Pracy Portów Polskich trwać będzie w okresie od dnia 15 czerwca do 15 września.

Wobec przewidywanej dużej frekwencji gości, sprawa wycieczek szkolnych musi być należycie zorganizowana, a same wycieczki szkolne

rozłożone w ten sposób, aby obciążenie przez nie miejscowego terenu było równomiernie rozłożone w ciągu trwania Wystawy.

W związku z tem zwracać się należy do Towarzystwa Wystaw w Gdyni, Aleja Marszałka Piłsudskiego dom Z. U. P. U. m. 6 dla zapewnienia terminu i możliwie najlepszych warunków dla wycieczek, poczem dopiero może nastąpić dokładne ustalenie terminu wyjazdu wycieczek, programu i t. p.

O wyniku swej akcji zechcą Dyrekcje i Kierownictwa zawiadomić Kuratorjum O. S. Wil.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego:
(—) *Wł. Głuchowski*
p. o. Naczelnika Wydziału.

40.

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 24 lutego 1934 r. Nr. O-12881/34

do P. P. Inspektorów Szkolnych, Dyrekcyj i Kierownictw wszystkich szkół w Okręgu

w sprawie danych o lokalach szkolnych, nadających się na cele akcji letniej.

Polecam donieść do dnia 15 kwietnia r. b. o zmianach, jakie ewentualnie zaszły w ciągu 1933 roku co do lokali szkolnych, nadających się na cele akcji letniej.

Dane należy nadesłać według schematu, zawartego w piśmie Kuratorjum O.S. z dnia 18.I. 1932 r. Nr. O.-1722/32 i odnośnie powiatów woj. białostockiego z dnia 13.XII. 1932 r. Nr. O.-1722/32.

Jednocześnie przypominam, że tylko Kuratorjum O. S. będzie dysponować lokalami szkolnemi w celach akcji letniej (na obozy, kolonje letnie, kursy, letniska dla nauczycielstwa i urzędników), i dlatego należy osoby, związki i towarzystwa, mające zamiar ubiegać się o lokal szkolny, o powyższem w swoim czasie zawiadomić, prośby zaś wpływające w tych sprawach, przesyłać ze swą opinją do Kuratorjum O. S.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego:
(—) *Wł. Głuchowski.*
p. o. Naczelnika Wydziału.

41.

OKÓLNIK

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 13 marca 1934 r. W. O. 12121/34

do PP. Dyrektorów, Przełożonych państwowych szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli oraz szkół zawodowych w okręgu

w sprawie Muzeum Szkolnego Uniwersytetu Poznańskiego.

Kierownictwo Muzeum Szkolnego Uniwersytetu Poznańskiego chcąc— wobec wprowadzenia przez Ministerstwo W. R. i O. P. jednolitego ubioru młodzieży szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli oraz szkół zawodowych — utrwalić dla historji stan dawniejszy, zwrócił się z prośbą do Kuratorjum O. S. Wil., by spowodowało nadesłanie przez szkoły, o ile młodzież używała i poprzednio przepisanego jednolitego ubioru w całości lub częściowo (np. czapek), kolorowych fotografij lub barwnych rysunków tych ubiorów (dowolnej techniki) dla zbiorów Muzeum.

Wszyscy ofiarodawcy będą imiennie wyszczególnieni w aktach Muzeum.

Komunikując o powyższem, proszę Panów Dyrektorów, Panie Przełożone o zadośćuczynienie prośbie i przesłanie fotografij lub rysunków wprost do Muzeum Szkolnego, Uniwersytet w Poznaniu na imię p. prof. Stefana Błachowskiego.

p. o. Naczelnika Wydziału:

(—) *Dr. St. Wroński.*

42.

KOMUNIKATY.

Egzaminy państwowe na nauczycieli szkół średnich.

Komisja egzaminów państwowych w Wilnie na nauczycieli szkół średnich podaje do wiadomości, że egzaminy państwowe na nauczycieli

szkół średnich (nowego typu) w okresie egzaminacyjnym wiosennym r. b. rozpoczną się dnia 24 maja. Kandydaci dopuszczeni do egzaminu w myśl § 12 rozporządzenia Min. W. R. i O. P. z dnia 9 października 1924 r. (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 18 poz. 185), którzy pragną przystąpić doń w tym okresie, winni zgłosić się pisemnie do Komisji egzaminacyjnej w terminie do 3 maja b. r., składając jednocześnie opłatę 75 zł.

Rozkład i terminy egzaminów będą podane do wiadomości interesowanych drogą ogłoszenia w lokalu Komisji egzaminacyjnej (Uniwersytet, ul. Uniwersytecka 3, II p.).

Poradnia Dydaktyczno-Wychowawcza przy Kuratorjum Okręgu Szkolnego Wileńskiego.

W celu przyjścia z pomocą nauczycielstwu w przełamywaniu trudności, związanych z realizacją nowych programów, Kuratorjum O. S. Wil. powołało do życia Poradnię Dydaktyczno-Wychowawczą. Wyniki prac Poradni nad poszczególnemi zagadnieniami ogłaszane są na łamach Spraw Nauczycielskich. Ponadto Poradnia udziela porad drogą korespondencji na wszelkie zapytania, dotyczące realizacji nowych programów.

Adres Poradni: Wilno, Wolana 10. Kuratorjum O. S. Wil.

Zjazd Inspektorów Szkolnych Okręgu Szkolnego Wileńskiego.

Pod przewodnictwem Pana Kuratora Okręgu Szkolnego odbył się zjazd Inspektorów Szkolnych w dniach 2 i 3 marca b. r. w sali konferencyjnej Kuratorjum O. S., poświęcony następującym zagadnieniom:

Dnia 2 marca 1934 r.

Stan szkolnictwa powszechnego w świetle powiatowych zestawień liczbowych. Statut publicznej szkoły powszechnej. Warunki hygjeniczne pracy w szkole powszechnej. Roczny plan pracy w szkolnictwie powszechnem. Grunty szkolne i ogródki szkolne. Wychowanie fizyczne w szkole powszechnej.

Dnia 3 marca 1934 r.

Cele i metody badania środowiska. Zadanie Inspektora Szkolnego przy wykonywaniu nowych programów. Zagadnienia oświaty pozaszkol-

nej: 1) regulamin Komisji Sejmikowej O. P., 2) placówki oświatowe powszechne, 3) rozporządzenie o organizacji obwodowych władz szkolnych. Sprawy kancelaryjno-administracyjne.

Kursy i obozy krajoznawcze i harcerskie organizowane w czasie wakacyj letnich b. r.

1. Kurs krajoznawczy poznania Wilna. Program kursu obejmuje: Historję sztuki i kultury Wilna. Wiadomości z etnologji Wileńszczyzny. Rzut oka na geografję i geologję Wileńszczyzny. Rzut oka na sytuację gospodarczą wileńską. Bogactwa naturalne Wileńszczyzny. Kurs odbędzie się w Wilnie, w czasie od 17 do 30 czerwca r. b. Mieszkanie i utrzymanie zapewnione w szkolnem schronisku wycieczkowem w Wilnie, ul. Dominikańska 3/5 za opłatą dziennie 3 zł. albo za cały kurs — 40 zł.

2. Harcerski Kurs Nauczycielski nad Naroczą — dla opiekunów szkolnych drużyn harcerskich. Grupa żeńska i męska. Kurs odbędzie się *w czasie od 18 czerwca do 10 lipca r. b.* Dojazd do stacji kolejowej Kobylniki, a następnie 3 klm. do miejsca kursu. Program kursu obejmuje zapoznanie się z metodą pracy zuchowej i harcerskiej. Kurs składać się będzie z dwóch części. Pierwsza — informacyjna, w czasie od 18 do 30 czerwca r. b., wspólnie dla obu grup, mająca za zadanie ogólne zapoznanie z harcerstwem.

Druga—praktyczna, w czasie od 1 do 10 lipca r.b. osobno dla każdej grupy — przygotowanie do pełnienia w szkole obowiązków drużynowej i drużynowego.

W czasie pierwszej części uczestniczki(cy) zakwaterowani będą w szkolnem schronisku, a w czasie drugiej w obozie pod namiotami. Udział w drugiej części nie obowiązkowy. Pomyślne ukończenie całości kursu uprawnia do prowadzenia pracy harcerskiej w szkole. Opłata za mieszkanie i utrzymanie — za pierwszą część kursu — 30 zł., a za drugą — 20 zł.

3. Kurs żeglarski nad Naroczą. Grupa męska i żeńska. W czasie od *2 do 22 lipca r. b.* Dojazd do st. kol. Kobylniki, a następnie do miejsca kursu — 3 klm. Program kursu obejmuje: codzienną gimnastykę, wiosłowanie w kajakach, pływanie, żeglarstwo i gry sportowe. Zakwaterowanie i utrzymanie w szkolnem schronisku, za opłatę za cały kurs — 50 zł.

4. Wycieczka po województwach: wileńskiem, nowogródzkiem i białostockiem, w czasie od 2 do 15 sierpnia r. b. Program zwiedzania obejmuje: Wilno, Narocz, Troki, Druskieniki, Grodno, Augustów, Suwałki,

Wigry, Nowogródek i Świteź. Koszta utrzymania, noclegów i zwiedzania wyniosą około — 45 zł., przejazdy od Wilna po przez wymienione miejscowości do Świtezi—około 20 zł., tak, że ogólny koszt wycieczki wyniesie około 65 zł. Punkt zborny dla wycieczki w dn. 2 sierpnia r. b. w Wilnie—w szkolnem schronisku, ul. Dominikańska 3/5, a rozwiązanie wycieczki w dn. 14 sierpnia r. b. nad Świtezią.

Uwagi ogólne: w organizowanych kursach mogą brać udział nauczyciele (ki) ze wszystkich typów i stopni szkół z terenu całej Polski. Prócz opłat wymienionych przy każdym kursie, każdy z uczestników (czek) obowiązany jest wpłacić jednorazowo tytułem wpisowego — 15 zł. (piętnaście złotych) za udział w każdym kursie. ***Zgłoszenia na kursy należy przesyłać w terminie do 15 maja r. b.*** do Komisji Wycieczkowej Kuratorjum Okręgu Szkolnego Wileńskiego w Wilnie, ul. Wolana 10.

Do zgłoszenia należy dołączyć znaczek 30 gr. na odpowiedź oraz dowód wpłacenia wpisowego, bez czego zgłoszenie nie będzie rozpatrywane i pozostanie bez odpowiedzi. Wpłaty należy uskuteczniać wyłącznie przez P. K. O. na *Nr. 60150* na konto Komisji Wycieczkowej Kuratorjum O. S. Wil. Wpisowe oraz opłaty za kursy mogą być wnoszone częściami w dowolnych ratach, z tem jednak, aby zostały uskutecznione w całości—wpisowe do 3. VI. 34 r., a inne opłaty nie później niż pierwszego dnia kursu.

Po otrzymaniu zgłoszeń Kuratorjum każdemu z uczestników (czek) wyśle przed 15 czerwca r. b. kartę przyjęcia na kurs, na podstawie której uczestnicy otrzymają od najbliższej Komendy P. W. i W. F. zlecenia na przejazd, uprawniające do przejazdu według taryfy wojskowej (około 20 % normalnej opłaty) na kurs i na powrót do miejsca zamieszkania.

KONKURS

na pracę historyczną tyczącą się udziału młodzieży szkolnej w walkach niepodległościowych.

Komitet Redakcyjny „Księgi Pamiątkowej Ucznia-Żołnierza" ogłasza niniejszem konkurs na pracę historyczną, tyczącą się udziału młodzieży szkolnej w walkach niepodległościowych.

W konkursie mogą brać udział wszyscy uczniowie klas wyższych szkół średnich ogólnokształcących, zawodowych oraz seminarjów nauczycielskich.

Warunki konkursu.

1. *Temat.*—Tematem pracy może być fragment, ilustrujący udział uczniów w walkach o niepodległość (zarówno podczas ostatniej wojny, jak i w okresach wcześniejszych), lub życiorys ucznia, który w walkach niepodległościowych odegrał wybitniejszą rolę.

2. *Forma wewnętrzna.* — Praca winna składać się z dwóch części, a mianowicie:

a) z krótkiego referatu, dotyczącego sposobu zbierania i opracowywania zebranego materjału, a zawierającego szczegółowy wykaz materjału historycznego, na jakim opierał się autor. Za materjał uważać należy zarówno archiwalja (dokumenty, fotografje, wspomnienia, opowiadania, listy, pamiętniki, wyciągi z rozkazów etc.), jak i publikacje (monografje, rozprawy naukowe, współczesne czasopisma etc). Archiwalja w oryginale lub odpisach, potwierdzonych przez władze szkolne, należy dołączyć do referatu. Wykaz druków zaopatrzyć należy zasadniczemi danemi bibljograficznemi (tytuł, miejsce i rok wydania, format, ilość stron i t. d.),

b) z opracowania, a więc krytycznego ujęcia informacyj i faktów, zawartych w materjale (analiza i synteza). Opracowanie ma być samodzielnym wysiłkiem ucznia, bez wszelkiej pomocy ze stony nauczycieli.

3. *Forma zewnętrzna.* — Praca winna być przepisana na maszynie, na papierze formatu znormalizowanego, jednostronnie, z pozostawieniem marginesu szerokości 5—7 cm. Rękopisy będą tylko wtedy uwzględniane, jeżeli ich czytelność nie nastręczy żadnych zastrzeżeń.

4. *Arkusz informacyjny.* — Każda praca ma być zaopatrzona w arkusz informacyjny, zawierający: a) godło autorą; b) tytuł pracy; c) streszczenie zagadnienia, jakiemu praca jest poświęcona; d) wykaz dat, miejscowości i nazwisk, cytowanych w pracy.

Do arkusza należy dołączyć zaklejoną kopertę, zaopatrzoną godłem a zawierającą: a) imię i nazwisko, wiek i miejsce zamieszkania autora, b) nazwę szkoły i klasy, do której autor uczęszcza.

6. *Miejsce i termin składania prac.* — Prace należy przesyłać na ręce sekretarza Komitetu Redakcyjnego „Księgi Pamiątkowej Ucznia-Żołnierza" mag. Zygmunta Żmigrodzkiego, Warszawa, Żórawia 34 m. 23.— Termin składania prac upływa z dniem 15 maja 1934 r.

6. *Nagrody*:

a) Trzy najlepsze prace będą wydrukowane, a autorowie ich otrzymają ponadto okazałe nagrody książkowe oraz odpowiednie świadectwa, wystawione przez Sąd Konkursowy.

b) Autorowie siedmiu następnych wyróżnionych prac otrzymają nagrody książkowe wraz ze świadectwami Sądu Konkursowego.

c) Nazwiska wszystkich uczniów, biorących udział w konkursie, i tytuły ich prac będą wymienione w wydawnictwie Komitetu Redakcyjnego oraz w prasie miejscowej (t. zn. stołecznej lub prowincjonalnej).

7. *Skład Sądu Konkursowego.* — W skład Sądu Konkursowego wchodzą PP.:

Włodzimierz Gałecki, Naczelnik Wydziału Szkół Średnich w Ministerstwie W. R. i O. P.

W. Ambroziewicz, Prezes Stowarzyszenia Dyrektorów.

Dr. Kazimierz Konarski, Dyrektor Archiwum Akt Dawnych.

Prof. Stanisław Swidwiński, Przewodniczący Komitetu Redakcyjnego.

Mag. Zygmunt Żmigrodzki, Sekretarz Komitetu Redakcyjnego.

8. *Ogłoszenie wyniku konkursu.*— Wynik konkursu ogłoszony będzie dnia 1 października 1934 r.

Nadawanie przesyłek zbiorowych przez młodzież szkolną.

Do niektórych urzędów i agencyj pocztowych nadchodzą często przesyłki zbiorowe, nadawane przez uczenice względnie uczniów szkół pod adresem młodzieży szkolnej innych szkół.

Adresy odbiorców tych przesyłek i adresy nadawców wskazują na to, że są to przesyłki zbiorowe, zabronione do przesyłania postanowieniem art. 5 ust. 1 ustawy o poczcie, telegrafie i telefonie (Dz. U. R. P. Nr. 63, poz. 481 z 1933 r.).

Wychowawcy (czynie) klas oraz opiekunowie (nki) organizacyj uczniowskich powinni pouczyć młodzież szkolną, że nadawanie przesyłek zbiorowych sprzeciwia się prawu obowiązującemu i naraża na straty przedsiębiorstwo państwowe „Polska Poczta, Telegraf i Telefon".

(Nr. O. 14091/34).

Muzeum Przemysłu i Techniki w Warszawie.

Dnia 16 grudnia 1933 r. poświęcono i oddano do użytku publicznego Muzeum Przemysłu i Techniki, mieszczące się w Warszawie w gmachach Fundacji Kierbedziów przy ul. Tamka Nr. 1 oraz Muzeum Przemysłu i Rolnictwa przy ul. Krakowskie-Przedmieście Nr. 66.

Muzeum w obecnym czasie zawiera następujące działy: górnictwa i hutnictwa, przetwórstwa metali, energetyki, budownictwa, podstaw fi-

zyki, elektrotechniki, włókiennictwa, wytwórczości chemicznej, przetwórstwa płodów rolnych łącznie z cukrownictwem i bezpieczeństwa pracy.

Biorąc pod uwagę dydaktyczny charakter ujęcia przez Muzeum całokształtu wytwórczości polskiej przy jednoczesnem ogólnem zobrazowaniu światowych zdobyczy na polu techniki z uwzględnieniem jej rozwoju historycznego, Kuratorjum O. S. Wil. podaje powyższe do wiadomości z uwagi na to, że zbiory Muzeum mogą obudzić zainteresowania wśród młodzieży szkolnej kształcącej się zarówno w szkołach zawodowych jak i ogólnokształcących.

Muzeum otwarte jest we wszystkie dni tygodnia od godz. 10 do 14-ej za wyjątkiem jedynie poniedziałków i wtorków. W piątki Muzeum otwarte jest również i od godz. 17 do 20-ej.

Do udzielania zwiedzającym wszelkich potrzebnych wyjaśnień do każdego działu Muzeum przydzielony jest fachowy asystent.

Po uprzedniem porozumieniu się z Dyrekcją Muzeum może być ono dostępne do zwiedzania również w innych dniach i godzinach, zaczynając od godziny 8, przyczem w tych godzinach oprowadzaniem wycieczek musieliby być zajęci sami Kierownicy wycieczek.

Wstęp 50 groszy dla dorosłych i 20 groszy dla uczącej się młodzieży. Na wniosek Kierowników wycieczek szkolnych 10% zwiedzających może korzystać z biletów bezpłatnych. Młodzież wyższych klas szkół powszechnych w drodze wyjątku może korzystać podczas wycieczek ze zniżki 50%. Bilety wykupione na Krakowskiem Przedmieściu Nr. 66 służą również do zwiedzenia Muzeum na Tamce Nr. 1 i odwrotnie.

Bliższych informacyj udziela Dyrekcja Muzeum pod adresem Tamka Nr. 1 (tel. 298-84).

Informator o Muzeum w cenie zł. 1.50 do nabycia na miejscu lub do wysłania na żądanie pocztą.

W. O. 14853/34.

Podziękowanie.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Wileńskiego składa podziękowanie p. inż. Antoniemu Świackiewiczowi, Inspektorowi przysposobienia rolniczego przy Wileńskiej Izbie Rolniczej za współpracę przy organizowaniu kursów prowadzenia ogródków szkolnych i opracowanie cz. II Instrukcji w tej sprawie.

Ufundowanie sztandaru Wileńskiego Związku Peowiaków.

W związku z komunikatem, ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym K. O. S. Wil. Nr. 11 z 1933 r. poz. 143 i okólnikiem z dnia 28.XI.1933 r.

Nr. O. 37922/33 w sprawie ufundowania sztandaru—Wileński Okręgowy Związek Peowiaków prosi Dyrekcje i Kierownictwa Szkół w Okręgu o zwrot numerowanych list składkowych bezpośrednio do Koła Związku Peowiaków w Wilnie, skrzynka pocztowa 195.

Ulgi kolejowe dla zbiorowych wycieczek szkolnych i przejazdów na kolonje.

Ministerstwo Komunikacji zarządzeniem z dn. 1. II. 34 r. Nr. HOU-116 i z dn. 6. II. 34 r. Nr. HOU-116/2 ustaliło, że opłatę w wysokości połowy opłat ulgowych wskazanych w tabeli szóstej załącznika do TOBE, należy pobierać przy wszystkich zbiorowych wycieczkach uczniów szkół średnich i powszechnych, oraz przejazdach dzieci na Kolonje, a więc także i wtedy, gdy uczniowie (dzieci w wieku od 18 lat) przekroczyli 10 rok życia.

Do powyższych przejazdów stosuje się bez zmiany postanowienie, zawarte w punktach 2 — 4, § 32 TOBE.

Za przejazdy zaś wycieczek wyżej wspomnianych i dzieci na Kolonje, kolejami wąskotorowemi opłaty należy pobierać według taryfy normalnej P. P. Z. W. z zastosowaniem 75 % zniżki.

Opłaty w wysokości połowy opłat ulgowych, wskazanych w tabeli szóstej załącznika do TOBE, należy także stosować przy zbiorowych wycieczkach wychowańców szkół średnich i powszechnych, nie mających praw zakładów naukowych państwowych, za poparciem przełożonej władzy państwowej.

Poza tem z wymienionej ulgi mogą korzystać również towarzyszący wspomnianym wycieczkom nauczyciele i inne osoby, jadące w charakterze nadzorczym, w ramach uprawnień, wynikających z § 32 TOBE. To samo dotyczy przejazdów dzieci na kolonje.

Przypadającą do pobrania opłatę za jedną osobę (połowę opłaty według tabeli szóstej), należy zaokrąglić wzwyż do najbliższej liczby, podzielonej przez 5.

Nr. O-14933/34.

Zjazd b. wychowanek i wychowanków Państwowego Seminarjum Nauczycielskiego w Trokach.

W dniach 20, 21 i 22 maja b. r. z racji 10-lecia istnienia Państwowego Seminarjum Nauczycielskiego w Trokach, odbędzie się ogólny zjazd b. wychowanek i wychowanków Seminarjum.

Komitet Organizacyjny prosi o liczne przybycie i wcześniejsze zgłaszanie udziału w Zjeździe.

43.

SPIS KSIĄŻEK

nabytych przez Centralną Bibljotekę Pedagogiczną w lutym i marcu 1934 r.

Adler A. Znajomość człowieka (charakter). W-wa 1934.
Broel-Plater L. Konstantyn Wielki i Kościoł Katolicki. Wilno 1933.
Choromański M. Opowieści dwuznaczne. W-wa 1934.
Celine L.-F. Podróż do kresu nocy. W-wa 1933.
Daniłowski G. W miłości i boju — nowele. Kraków —
Dryjski A. Zagadnienia seksualizmu dziecka i młodzieży. W-wa 1934.
Forst-Battaglia O. Współczesna proza niemiecka. Kraków 1933.
Galiński A. Obchód imienin Pana Prezydenta w szkole. Łódź 1934.
" " Dzień 19 marca — obchody ku czci Marsz. Piłsudskiego. Łódź 1934.
" " Jak obchodzić rocznicę Powstania Styczniowego. Łódź 1934.
Gnoińska H. Obchody, uroczystości... z życia szkolnego. Łódź 1934.
Grabiański H. O programie gospodarczym Polski. W-wa 1927.
Green J. Adrjanna Mesurat — powieść. W-wa 1934.
Ibsen K. Budowniczy Solness — sztuka w 3 aktach. Złoczów.
" " Dzika kaczka — dramat w 5 aktach, Złoczów.
" " Hedda Gabler — sztuka w 4 aktach, "
" " Komedja miłości — w 3 aktach, Złoczów.
" " Kobieta morska — sztuka w 5 aktach, Złoczów.
" " Podpory społeczeństwa — sztuka w 4 aktach, Złoczów.
" " Pretendenci do tronu — sztuka historyczna w 4 akt., Złoczów.
" " Rosmersholm — dramat w 4 aktach, Złoczów.
" " Uroczystość na Solhangu — dramat w 3 aktach, Złoczów.
" " Związek młodzieży — sztuka w 5 aktach, Złoczów.
Irzykowski K. Słoń wśród porcelany. W-wa 1934.
J. L. Ogródek szkolny w zastosowaniu programu szk. pow., Łódź 1934.
Janowski L. Wilno—esquisse historique. Lausanne 1916.
Jellenta C. Józef Piłsudski, jako pisarz i mówca. W-wa 1929.
Jodłowski R. Ping-Pong. W-wa 1934.
Kacprzyk A. i **Czech B.** Narciarska zaprawa biegowa i skokowa Kraków 1934.
Kalendarz nauczycielski na rok 1934 — rok VIII. Warszawa 1934.
Kalinowski St. Elektryczność ziemska. Poznań 1933.
Kleiner J., Balicki J. i Maykowski S. Literatura polska, cz. I—III. Lwów 1933.
Kendal J. Nowoczesna alchemja W-wa 1934
Kieffer F. Autorytet w wychowaniu domowem i szkolnem. Poznań.
Kołoniecki R. Społeczne zadania literatury. W-wa 1934.
Kossak-Szczucka Z. Pątniczym szlakiem. Poznań 1934.
" " " Wielcy i mali. Kraków 1927.
Kotula O.—Tłuczek P. Podręczny poradnik dla kierowników szkół. Łódź, 1934.
Lekcje wzorowe na każdy dzień i godzinę szk. powsz., klasa I. W-wa, 1933—34.
Lenkowski S. Z życia i kultury antyku. Tom I. Lwów, 1934.
Lewicki T. Primitiae latinae. Cz. I, na 1 kl. gimnazjum. Lwów, 1934.
Łoza St. Pr. Ignacy Mościcki, Prezydent Rz. P. W-wa, 1928.

Mauriac F. Kłębowisko żmij — powieść. W-wa. 1928.
Meissner. Latający djabeł. W-wa, 1934.
Malinowski-Pobóg W. Symbol bohaterstwa — rzecz o Marsz. Piłsudskim. Złoczów, 1929.
Mościcki H. Białystok — zarys historyczny. Białystok, 1933.
Ossendowski A. Pożółkły list — powieść. W-wa, 1934.
Pani Elżbieta. Potrawy z baraniny. W-wa.
Parandowski J. Odwiedziny i spotkania. W-wa, 1934
Pietrusiewicz S. Naukowa organizacja w zastosowaniu do pracy. W-wa 1934.
Przegląd księgarski Nr. 25 z dn. 25.XI 33 z powodu 25-lecia istnienia. W-wa, 1933.
Przybyszewski S. Z gleby kujawskiej. W-wa, 1902.
Ptaśnik J. Miasta i mieszczaństwo w dawnej Polsce. Kraków, 1934.
Pękalski J. Drogi książki — wpływ książki... W-wa, 1934
Sieroszewski W. Marsz. J. Piłsudski — życiorys. W-wa, 1934.
Skarżyński S. Na R. W. D 5. przez Atlantyk. W-wa, 1934.
Sobolski K. Na marginesie łącznego nauczania. Lwów 1934.
Sprawozdanie Bibljoteki publicznej m. st. Warszawy za rok 1932—33 W-wa, 1933.
Srokowski K. Na czerwonym Olimpie. Lwów, 1933.
Staff L. Sowiem piórem. W-wa, 1934
Szanter S. Odrodzenie cywilizacji. Cz. I. Likwidacja miast. Wilno, 1933.
Szelągowski A. Rewolucja francuska 1789—1793. Lwów, 1933.
Szukiewicz M. W sprawie nauczania języka macierzystego. Kraków, 1933.
Świat i Życie — zarys encyklopedyczny. Tom I. A—D. Lwów, 1933.
Tarkington B. Pani Stella — powieść, W-wa, 1934.
Tenenbaum H. Ośrodki dyspozycji gospodarczej w Polsce. W-wa, 1929.
„ „ Skomercjalizowana racja stanu W-wa. 1927.
Tetmajer K. Legenda Tatr. W-wa, 1912.
Trzeciak P. Wzory lekcji z przyrody żywej, cz I i II. Kraków, 1933.
Turystyka w życiu gospodarczem — praca zbiorowa. W-wa, 1933.
W 15-lecie niepodległości. W-wa, 1933.
Weyssenhoff J. i i. Od gwiazdy do atomu. W-wa, 1934.
Wierchy — rocznik poświęcony górom. Rok XI. — 1933. Kraków, 1933.
Wittlin J. Hymny. W-wa, 1929.
Wojtowicz M. Nauczanie kosmografji w szkole średniej. Lwów.
Wypożyczalnia z księgozbiorem ruchomym Bibljoteki Publicznej. W-wa, 1933.
Zdarzyński W. Chwile smutku. Wilno, 1932.
Zdrojewski E. Szkolnictwo polskie w Niemczech. W-wa. 1934.
Zdziechowski M. Chateaubriand i Bourbonowie. Wilno, 1934.
Życzyński H. Materjały psychologiczne w literaturze. Lublin, 1933.
„ „ Problemy wersyfikacji polskiej, cz. I.
W obronie szkoły demokratycznej. W-wa, 1934.

Książki dla dzieci i młodzieży.

Alcott L. Małe kobietki — powieść. W-wa, 1930.
Arcimowicz W. Marszałek J. Piłsudski w Wilnie i na Wileńszczyźnie. Wilno, 1934.
Barszczewski S. Na szlaku sławy, krwi i złota. W-wa, 1928.
„ „ W osiem dni dokoła świata. W-wa, 1927.
Beach Rex. Syn bogów. W-wa 1930.
Berg B. Mój skrzydlaty przyjaciel. W-wa 1931.

Boguszewska H. Dzieci znikąd. W-wa 1934.
Bujno-Arctowa M. Koledzy—powieść dla młodzieży. W-wa, 1934.
Dąbrowska M. Przyjaźń—opowiadania. W-wa 1933.
Daudet A. Przygody Tartarena z Taraskonu. W-wa.
Delmont J. Przygody łowcy zwierząt egzotycznych. Lwów.
Exup'ery de Saint, A. Nocny lot. W-wa 1933.
Fischer J. Pod żaglami. W-wa 1931.
Furgalski M. Zbiorek wierszy ku czci Marszałka J. Piłsudskiego. Kraków, 1933
Galopin A. Łodzią podwodną naokoło świata. W-wa 1932.
Gayówna D. Sosna. Poznań, 1927.
Gould J. Gwiazda przewodnia—powieść. W-wa 1932.
Grey Z. Jeźdźcy Purpurowego Stepu—powieść. W-wa 1929.
„ „ U podnóża tęczy—powieść. W-wa 1929.
Grodzicka-Czechowska W. Przygody Basi i Krzysia. W-wa 1934.
Hełm-Pirgowa J. Zastęp. W-wa 1933.
Horoch-Lieslowa J. Naprzełaj przez świat. W-wa 1934.
Iłłakowiczówna K. Z głębi serca. W-wa 1928.
Iwaszkiewicz J. Jeździec bez głowy—opowieść podług Mayne-Reid. W-wa 1928.
Janowski A. W stolicy. W-wa 1934.
Kaden-Bandrowski J. Nad brzegiem wielkiej rzeki. Lwów.
„ „ „ Piłsudczycy. W-wa 1932.
„ „ „ Przymierze serc. Zamość, 1930
Konarski K. Tajemnica zegara królewskiego. Lwów
Konopnicka M. Filuś, Miluś i Kizia—nasze kotki. W-wa 1929.
Kraszewski K. Białonóżka P. Majora—powieść. Poznań.
Kuglin J. Jak powstaje książka. Lwów, 1933.
London J. Zew krwi. W-wa.
Łoziński W. Oko proroka czyli Hanusz Bystry... Lwów, 1927.
Makarczyk J. Przez morza i dżungle—powieść. Lwów, 1931.
Makuszyński K. Panna z mokrą głową—powieść dla młodz. W-wa 1934.
Mauriac F. Losy. Kraków, 1932.
Mayne-Reid. Dolina bez wyjścia. W-wa 1928.
Mączka J. Starym szlakiem. W-wa 1933.
Morcinek G. Dzieje węgla. W-wa 1933.
„ „ Gwiazdy w studni. Poznań, 1933.
Molnar F. Chłopcy z placu Broni—powieść. W-wa 1930.
Normand C. Szmaragd Inkasów—powieść. W-wa 1931.
Ostrowski J. Sobieradek—powieść. W-wa 1922.
Nowakowski Z. Puhar Krakowa. W-wa 1933.
Podoski J. Rycerze z K.O.P.—powieść. Lwów.
Poker Jim. Zdzich szuka ojca. W-wa, 1934
Porazińska J. Kichuś majstra Lepigliny. W-wa 1929.
„ „ W Wojtusiowej izbie. W-wa 1933.
Rosiukiewicz K. Wesoły turniej. Poznań.
Rościszewska J. Panienoczka. Poznań 1934.
Rutkowski S. W 150 dni naokoło świata. W-wa.
Smolarski M. Młodość sławnych polaków. W-wa 1928.
Stevenson R. Skarby na wyspie—powieść. W-wa 1925.
Themerson S. Nasi ojcowie pracują. W-wa.

Thompson E. Czerwonokryzek. W-wa 1918
„ „ Dzielny rogacz. W-wa 1926.
Umiński W. Młody jeniec indyjski. W-wa 1927.
„ „ Od Warszawy do Ojcowa. W-wa 1925.
„ „ Podróż bez pieniędzy. W-wa 1930.
„ „ Synowie puszczy. W-wa 1927.
„ „ W głębinach oceanu. W-wa 1925.
„ „ W krainie wchodzącego słońca. W-wa 1925.
„ „ W podoobłocznych krainach. W-wa 1930.
„ „ W puszczach Kanady. W-wa 1927.
„ „ Znojny chleb. W-wa 1928.
„ „ Zwycięzcy oceanu. W-wa 1925.
Verne J. Hector Servadac—podróż. W-wa 1931.
Wielopolska M. J. Kryjaki—o 63 m Roku opowieść. W-wa.
Watra-Przewłocki J. Król Arktyku—powieść. Poznań. 1929.
Zaleska M. Mieszkaniec puszczy. W-wa 1933.
„ „ Młody wygnaniec. W-wa 1928.
„ „ Wyprawa po skarby. W-wa 1933.
Żmichowska N. Biała róża - powieść. W-wa 1929.

Czasopisma za 1933 r. zostały oprawione i oddane do użytku czytelników.

Od Redakcji.

Z przyczyn od Redakcji niezależnych niniejszy numer nie zawiera zapowiedzianego dodatku.

Prenumerata roczna Dziennika Urzędowego wynosi 6 złotych, półrocznie 3 złote, kwartalnie 1 zł. 50 gr. Cena numeru pojedyńczego—60 gr. Należność należy wpłacać wyłącznie na konto czekowe w P.K.O. Nr. 30466.

CENA OGŁOSZEŃ: cała strona—zł. 80, 1/2 str.—zł. 45, 1/4 str.—zł. 25, 1/8 str.—zł. 15.

Adres Redakcji i Administracji: Wilno, Wolana 10, Kuratorjum Okr. Szk. Wileńskiego.

Tłoczono z polecenia Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego
w drukarni „LUX“, Wilno, Portowa 7, telefon 2-03.